

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος εικοστός.

Συνδρομή ἑτησία: Ἐν Ἑλλάδι σρ. 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20 — Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου ἑκάστου ἔτους καὶ εἶνε ἑτησιαί. — Γραφεῖον Διευθ. Ἐπιτ. τῆς Λεωφ. Πανεπιστημίου 89.

14 Ἰουλίου 1885

ΕΛΛΗΝΕΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΑΙ ΕΝ Τῇ ΔΥΣΕΙ

ΚΑΙ ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΙΣ

ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΤΑΚΤΙΚΗΣ

Συνέχεια ἴδε σελ. 451.

ΙΒ'

Εἶπομεν ὅτι οἱ Στρατιῶται ἦσαν ἵππεῖς τιμαριῶχοι, ὑπὸ διαφόρους ὑποχρεώσεις νεμόμενοι τὰς ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος χορηγουμένας αὐτοῖς στρατείας· αἱ στρατεῖαι αὗται σπανίως διδόμεναι εἰς ἀπλοῦς εὐνοουμένους τοῦ στέμματος, συνήθως κατεκτιῶντο διὰ τῆς σπάθης· διὰ ταύτης μετέβαλον οἱ ἀκρίται τὰς κλεισούρας εἰς θέματα. Τὸ αὐτὸ στρατιωτικὸν σύστημα ἐπικρατεῖ ἐν Πελοποννήσῳ καὶ Αἰτωλίᾳ ἐπὶ τῆς Ἐνετοκρατίας, ὡς μαθηθόμενον ἐκ πολλῶν δουρικῶν διατάξεων ἢ βουλλῶν, καὶ ἐξ αὐτοῦ Σανούτου διηγουμένου πῶς ὁ Στρατιώτης Δημήτριος ὁ Παλαιολόγος ἐζήτησε καὶ ἔλαβεν ἀπὸ τῆς Γερουσίας τὴν ἄδειαν ν' ἀνεγείρῃ ἰδίᾳ δαπάνῃ τὰ φρούρια τοῦ Φαναρίου καὶ Καστρίου, ὅπως ἐκείθιν πολεμῇ τοὺς Τούρκους. Ἄλλοι Στρατιῶται λαμβάνουσι τὰ πρὸς τὸν λακωνικὸν κόλπον φρούρια τοῦ Ῥαμπάνου καὶ Βατικῶν ὅπως ἐπιτηρῶσι τὰς ἀποβάσεις τοῦ ἐχθροῦ.

Ἡ εἰσβολὴ τῶν Τούρκων κατασυντρίψασα τοὺς Στρατιώτας τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος ἔρριψε μέγαν ἀριθμὸν Ἀκαρνάνων, Αἰτωλῶν, Δωριέων καὶ Ἀργαριωτῶν εἰς Πελοπόννησον οὗτοι μὴ ἔχοντες ἰδίας στρατείας ἐπρονοιάσθησαν, δηλαδὴ ἐγένοντο μισθωτοὶ (provisionati) τῆς Δημοκρατίας· διὰ τοιούτων ἄλλεπαλλήλων μεταναστεύσεων ἐσχηματίσθη τὸ μέγα Στρατιωτικὸν φυτῶριον τῆς Ἀργολίδος, ἐξ οὗ ἐπὶ μίαν ὄλην ἑκατονταετηρίδα παραλαμβάνονται οἱ εἰς ὑπηρεσίαν τῆς Δημοκρατίας καὶ τῆς ἄλλης Εὐρώπης μισθοφόροι Στρατιῶται· διὰ τὸν λόγον τοῦτον τὸ ὄνομα τῶν Στρατιωτῶν ἐν Γαλλίᾳ κατέστη συνώνυμον τῷ Ἀργεῖῳ ἢ Argoulet, ὡς ἔλεγον οἱ Γάλλοι διαφθείραντες τὴν πατρίδα τῶν ἡμετέρων Στρατιωτῶν (Ἀργολίδα).

Ἐνῶ οἱ πρῶτοι ἱστορικοὶ τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ, οἱ καλῶς γνωρίσαντες τοὺς Argoulets, ἐτυμολογοῦσι τὸ ὄνομα ἐκ τῆς Ἀργολίδος, ὁ père Daniel προτιμᾷ νὰ θεωρήσῃ τὴν λέξιν ὡς μυστηριώδη· ὁ Littre οὐδεμίαν ἐπρότεινεν ἐρμηνείαν· ἀλλ' ὁ στρατηγὸς Susane ἐτυμολογεῖ τὸν argoulet ἐκ τοῦ ἄνυπάρχτου ἰταλικοῦ arcoletto, λέγων «οἱ argoulets, οὗς κλασικοὶ τινες ἱστορικοὶ ἐξέλαβον ὡς ἵππεῖς ἐξ Ἀργολίδος, ἦσαν πιθανῶς ἐν ἀρχῇ τοξόται Ἰταλοὶ, arcoleti. Ἐν ἔτει 1499 ἡ Γαλλία προσέλαβεν εἰς ὑπηρεσίαν τῆς 2000 τοιούτους, ἀριθμὸν δυσανάλογον πρὸς τὸν πληθυσμὸν τοῦ παλαιοῦ βασιλείου τοῦ Ἀγαμέμνονος»¹⁾. Ἄν ὁ Γάλλος στρατηγὸς ἐγίνωσκε τὴν ἐν ἐκείνοις τοῖς χρόνοις κατάστασιν τῆς Ἀργολίδος δὲν θὰ ἔγραφε τὸν τελευταῖον χαριεντισμὸν ὁ Χαλκοκονδύλης γράφει ὅτι ἐν τῇ ἀλώσει τοῦ Ἄργου ἐλήφθησαν ὑπὸ Μωάμεθ Β' τριάκοντα χιλιάδες αἰχμαλώτων, ἀποικισθέντες εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὡς λέγει ὁ Κριτόβουλος²⁾. Ἐν ἔτει 1520 μόνῃ ἡ πόλις τοῦ Ναυπλίου περιεῖχε 9,431 ψυχὰς μετὰ δὲ τῆς περιοχῆς τῆς 13,299, ὡς γράφει ἡ ἐπίσημος ἐκθεσις τοῦ ἀρμοστοῦ Βίκτωρος Διέβου³⁾. Ἐν τῇ αὐτῇ πόλει φρουροῦσιν ἐν ἔτει 1500 Στρατιῶται 1500, κατὰ τὴν ἐκθεσιν τοῦ Ἰερωνύμου Κονταρίνη (ἐν Σανούτῳ). Ἄλλὰ ταῦτα οὐδὲν σημαίνουσιν ἀπέναντι ῥητῶν συγχρόνων μαρτυριῶν περὶ τῆς ἐξ Ἀργολίδος καταγωγῆς τῶν Στρατιωτῶν· παραλείπων τὸν Κοριολάνον Κικικὸν καὶ τὸν Λουδοβίκον da Porto, μνημονεύω μόνον τὸν Φίλιππον de Commines, διότι οἱ λόγοι τοῦ διασήμεου τοῦτου πολιτικοῦ, τοῦ καλῶς γνωρίσαντος τοὺς ἐν Εὐρώπῃ Στρατιώτας, εἶνε ἀρκετὴ διὰ τὸν γάλλον στρατηγὸν μαρτυρία· ἰδοὺ δὲ τί ἐκεῖνος γράφει cils etoient (οἱ Στρατιῶται) tous Grecs, venus des places que les Venitiens y ont, les uns de Napoli de Romanie, autres d' Albanie (VIII, 5) καὶ αὐτὸ δὲ τὸ ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ μνημονευόμενον γεγονός ἐπισφραγίζει τοὺς ἡμετέρους λόγους· καὶ πρῶτον ὀφείλομεν νὰ πα-

¹⁾ Histoire de la cavalerie Française, I, s. 72—73.

²⁾ «Ἀνδράποδα δὲ λέγεται γενέσθαι ἐντεῦθεν τοῖς Τούρκοις ὡς τρισμύρια.» Χαλκ. II, 51. Κριτόβουλος, XIV, 3.

³⁾ Μνημεῖα ἑλλην. ἱστορίας, VI, σ. 249.

ρατηρήσωμεν ότι ο ιστορικός του γαλλικού (πικρού, σημειώσας ἐν ἔτει 1499 τὴν πρόσληψιν τῶν 2000 Στρατιωτῶν, ἐσύγγυσε χρονολογίας καὶ πράγματα ἄλλοι οἱ ἐν ἔτει 1499 ὑπηρετήσαντες ἐν Γαλλίᾳ πρῶτοι Στρατιῶται, ὧν ὁ ἀριθμὸς ὑπ' οὐδενὸς χρονογράφου ἕρξεται, καὶ ἄλλοι οἱ 2000, οἱ μετὰ ὀκτῶ ἔτη παρευρεθέντες ἐν τῇ ἀλώσει τῆς Γενούης (1507) στρατηγὸς τῶν τελευταίων τούτων ἦτο ὁ Μερκούριος Μπούας, ὃν οἱ γάλλοι ἱστορικοὶ ἀποκαλοῦσι «le capitaine grec Mercurio.» Εἶνε γνωστὸν ὅτι ὁ Μπούας ὑπηγόρευσε τὰ στρατιωτικὰ του κατορθώματα εἰς τὸν Στρατιώτην Ἰωάννην τὸν Κορωνάιον, ὅστις ἐξέθηκε ταῦτα ἐν μεγάλῳ ἱστορικῷ ποιήματι τὸ σύγγραμμα ἐξεδόθη ἐν Ἀθήναις ¹⁾, δλόκληρον δὲ τὸ δέκατον τρίτον τοῦ ποιήματος ἀφορᾷ εἰς αὐτὴν τὴν ἄλωσιν τῆς Γενούης· αὐτὸς ὁ Στρατιώτης μᾶς λέγει ὅτι ἐγεννήθη ἐν Ναυπλίῳ, οἱ δὲ ὑπ' αὐτοῦ ὀδηγηθέντες ἐν Γενούῃ ἱππεῖς ἦσαν Ἀλβανοὶ Πελοποννήσιοι:

μὲ ἄλογα ἐκ τὸν Μορῆαν εἶχε Μακεδονίταις.

Ἐν τῇ λεπτομερεῖ καταγραφῇ τῶν ἐν Γενούῃ ὑπὲρ Γαλλίας πολεμησάντων ὁ γάλλος ταγματάρχης E. Hardy ²⁾ σημειοῖ μὲν τοὺς 2000 Στρατιώτας τοῦ Μερκουρίου, οὐδένα ὅμως Ἰταλὸν arcoleto.

II'

Ἐνῷ οἱ δεσπότες τῆς Πελοποννήσου κατετρίβοντο εἰς παιδαριώδεις διαμάχας, καὶ ἐξευτελίζοντο πρὸ τῶν Τούρκων, οἱ Στρατιῶται μόνον μνημονεύονται ὑπὸ Χαλκοκονδύλου, Σπανδογινοῦ καὶ Κριτοβούλου ὡς διαπράξαντες ἡρωικά τινα ἔργα, τιμῶντα τὸ ἑλληνικὸν ὄνομα. Τὸ ὑπὸ Μωάμεθ Β' λεχθὲν περὶ τοῦ γενναίου ὑπερασπιστοῦ τοῦ Μουχλίου, Παλαιολόγου τοῦ Γρίτσα «ὅτι μόνον τοῦτον εὗρεν ἄνδρα ἐν μέσῳ ἐλάφων», δύναται νὰ ἐφαρμοσθῇ καὶ εἰς τοὺς κατὰ τοῦ αὐτοῦ πορθητοῦ ἡρωικῶς ἀντιταχθέντας Στρατιώτας τοῦ Γαρδικίου, τοῦ Σαλμενίκου, τῆς Βαρδούνας, τῆς Σπάρτης καὶ ἄλλων Πελοποννησιακῶν φρουριῶν. Εἶδομεν τὸν αὐτοκράτορα Καντακουζηνὸν χαρακτηρίζοντα τοὺς Πελοποννησίους ὡς πολιτικομανεῖς, καὶ πρὸς ἀλλήλους μαχομένους. Τὸ παλαιὸν ἑλληνικὸν νόσημα, ἡ διχνοία, εἶνε ἡ μόνη αἰτία δι' ἣν ἡ Ἑλλάς δὲν ἀνέδειξεν ἕνα Καστριώτην, καὶ τοσοῦτοι ἡρωικοὶ βραχίονες κατέστησαν ἄχρηστοι ἐν τῇ πατρίδι ἕνα μισθοφορήσωσιν ἐν τῇ ξένη. Ὁ Κριτόβουλος χαρακτηρίζει οὕτω τοὺς Πελοποννησίους Στρατιώτας: «οἱ γὰρ ὑπὸ σφίσι (τοῖς Δεσπότης) ὄντες τῶν ἐν τέλει, καὶ ἀρχῆς ἔχοντες καὶ προσόδους μεγάλας πόλεων καὶ φρουριῶν ἐπιστατοῦντες, οὐ καρπούμενοι

(γράφει οὐκ ἀκούμενοι) τούτοις, ἀλλ' ἀπληστία τε γνώμης καὶ μοχθηρὰς τρόπων αἰεὶ τοῦ πλείονος ἐφιέμενοι, καὶ νεωτέρων ἐπιθυμοῦντες, στασιάζοντες τε ἦσαν ἐν ἀλλήλοις αὐτοὶ καὶ πολεμοῦντες» (X, 19). Τὰς αὐτὰς ἀκριβῶς φράσεις γράφουσι καὶ οἱ Ἑνετοὶ προνοητὰ εἰς χαρακτηρισμὸν τῶν αὐτῶν Στρατιωτῶν.

Οἱ Τούρκοι καλῶς σπουδάσαντες τὸν χαρακτῆρα τῶν ἐν Ἀσίᾳ Ἑλλήνων Στρατιωτῶν, διὰ λεπτῆς πχνουργίας κατώρθωσαν, προσοικειώμενοι τοὺς ἀσθενεστέρους τὸν χαρακτῆρα, καὶ διὰ τούτων προσηλυτίζοντες τοὺς δυσκάμπτους, ἐπὶ τῇ ὑποσχέσει τηρήσεως καὶ ἐπαυξήσεως τῶν οἰκογενειακῶν προνομίων, ν' ἀναρριπίσωσιν ἐν Πελοποννήσῳ τὸν ἀσθεστον δαυλὸν τῆς διχνοίας· ἡ τουρκικὴ πολιτικὴ διαφαίνεται ἐν τῇ πρὸς τοὺς Ἰωαννίτας ἄρχοντας γνωστῇ ἐπιστολῇ τοῦ Σινὰν πασᾶ καὶ ἐν τῇ ἐξῆς αὐτοῦ τοῦ Μωάμεθ πρὸς τοὺς ἐν Πελοποννήσῳ Στρατιώτας· «ἐν πρώτοις ἄρχον κῦρ Σφρατζῆ, μὲ ὄλους τοὺς ἐδικούς σου, καὶ κῦρ Μανουήλ Ραοῦλ, μὲ ὄλους τοὺς ἐδικούς σου, καὶ κῦρ Σοφιανέ, μὲ ὄλους τοὺς ἐδικούς σου, καὶ Λάσκαρι, κῦρ Δημήτρι, μὲ ὄλους τοὺς ἐδικούς σου, καὶ Διπλοβατατσαῖοι Καλακαῖοι, Παγωμεναῖοι, Φραγκοπουλαῖοι, καὶ Σγουρομαλλαῖοι, καὶ Μαυροπαπᾶ, καὶ Φιλανθρωπιναῖοι καὶ Πετρο-Μπούγιοι καὶ εἰς ὅσους ἄλλους θελήσουν νάρθουν, ὄλους χαιρετᾷ σας ἡ αὐθεντία μου. Νὰ ἐγνωρίσετε τὸ πῶς ἦλθεν ἐδῶ ὁ τιμημένος μου ἄγος ὁ Χαπάμπεϊς, καὶ ἀνέφερεν τῆς αὐθεντίας μου τὸ πῶς θέλετε νάρθῆτε νὰ ἦσθε ἐδικοί μου· εἰς τοῦτο γυροῦετε ἄριστον τῆς αὐθεντίας μου· εἰς τοῦτο στέλνω σας τὸν αὐτόν μου ἄριστον, καὶ ὁμνέγω σας εἰς τὸν μέγαν μᾶς προφήτην τὸν Μωάμεθ, τὸν πιστεύομεν ἡμεῖς οἱ Μουσουλμάνοι καὶ εἰς τὰ ἑπτὰ μας μουσάφια, καὶ εἰς τὰς 324 χιλιάδας προφήτας μας, καὶ εἰς τὸ σπαθὶ ὑποῦ ζῶνομα, καὶ εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ πατρός μου τοῦ Χοδοβικιάρη, ὅτι ἀπὸ τὰ πράγματά σας καὶ ἀπὸ τὰ παιδιά σας, καὶ ἀπὸ τὰ κεφάλια σας, καὶ ἀπὸ πᾶσά σας πρᾶγμα τίποτας νὰ μὴν σᾶς ἐγγίσω, ἀμμὲ νὰ σᾶς ἀναπαύσω νὰ ἦσθε κάλλιον παροῦ πρόην. Καὶ διὰ τὸ ἀξιοπίστον ἐδόθη ὁ αὐτός μου ἄριστός.»

Τὴν αὐτὴν συνετὴν πολιτικὴν ἐφήρμοσαν οἱ Τούρκοι καὶ πρὸς αὐτοὺς τοὺς ἐν πολέμῳ ἤττηθέντας Στρατιώτας, ὡς γράφει ὁ Κριτόβουλος ἐν τῇ ἀλώσει τοῦ Γαρδικίου· «προσεφέρετο (ὁ Μωάμεθ Β') καλῶς γε τούτοις, καὶ πάντας ἐρύλασσε σῶς ἐν τοῖς ὑπάρχουσι πᾶσι, καὶ ἀσινεῖς ὄλους τῶν ἀπὸ τῆς στρατίας καὶ τοῦ πολέμου κακῶν.» Ὡς εἴπομεν, ἡ πρὸς τοὺς Στρατιώτας πολιτικὴ τῶν σουλτάνων ἐνεκινίσθη ὑπ' αὐτῶν τῶν ἰδρυτῶν τοῦ Ὀσμμανικοῦ κράτους. Οἱ πρῶτοι ἐν Εὐρώπῃ περᾶσαντες σουλτάνοι ἐφαρμόζουσιν αὐτὸ τὸ παλαιὸν σύστημα τῶν λιμιτανάϊων ἢ ἀκριτῶν. Ὡς

οἱ Βυζαντινοὶ Στρατιῶται καὶ ἀκριταὶ ἀνεγνωρίζοντο κύριοι τῆς ὑπ' αὐτῶν κατακτημένης γῆς, οὕτω καὶ οἱ τὸν Ὀρχάνην καὶ Ἀμουράτην Ἀσσυνοδεύσαντες ἐν Εὐρώπῃ Ἀσιανοὶ ἱππόδρομοι σχηματίζουσι τὰ ἐν Μακεδονίᾳ, Σερβίᾳ, Βλαχίᾳ καὶ Θεσσαλίᾳ πρῶτα τουρκικὰ τιμάρια, ὡς λέγει ὁ Χαλκοκονδύλης (II, 59). Οἱ ὑπὸ τοῦ ἱστορικοῦ τούτου ὀνομαζόμενοι ἱππόδρομοι εἶναι οἱ τουρκιστὶ λεγόμενοι Ἀκιντζήδες (Στρατιῶται), οἱ *corradori* τῶν ἑνετῶν χρονογράφων. Μνημονεύσαντες τὸν πρῶτον διοργανισμὸν τοῦ Τουρκικοῦ στρατοῦ, εἴπομεν ὅτι οἱ Ἀκιντζήδες ἦσαν αὐτοὶ οἱ ἡμέτεροι Στρατιῶται, ὡς δηλοῖ τὸ τε ὄνομα καὶ ἐπιτήδευμά των. Οὕτω τοὺς μεταφράζουσι καὶ αἱ ἐνετικαὶ ἐκθέσεις «*Akingi, zoè Stradioti*» ¹⁾. Ἐν καὶ οἱ Τούρκοι ἀναβιβάζουσι τὴν ἀρχὴν τῶν Ἀκιντζήδων εἰς τὸν Ἐρτογορούλην, τὸ πιθανώτερον, ἢ μᾶλλον βέβαιον εἶνε ὅτι τὸ σῶμα τοῦτο ὀφείλουσιν οἱ πρῶτοι σουλτάνοι εἰς τὸν πρῶτον αὐτῶν πιστὸν φίλον καὶ σύμμαχον, τὸν ἐξωμότην Στρατιώτην Μιχάλην τὸν Σφρηνοπόγωνα, διότι ἄλλως ἀποβαίνει ἀκατανόητον πῶς ἡ γενεὰ τοῦ Μιχάλη τούτου, οἱ Μιχάλογοι, κληρονομικῶς διοικεῖ τοὺς Ἀκιντζήδες, ὡς οἱ Ἐτμάνοι τοὺς Κοζάκου· δεύτερον σπουδαῖον τεκμήριον τῆς πρὸς τοὺς Στρατιώτας σχέσεως τῶν Ἀκιντζήδων εἶνε αὐτὴ ἡ παρ' αὐτοῖς ἐπικρατούσα παράδοσις ὅτι συγγενεύουσι πρὸς τοὺς ἡγεμονικοὺς οἴκους τῆς Σαβοΐας καὶ Γαλλίας. Ὁ Hammer (V, 386) ἐξηγεῖ τὴν παράδοσιν ταύτην ἐκ συγγενείας τῶν Μιχαλόγων πρὸς τοὺς Παλαιολόγους, τὸ πιθανώτερον ὅμως εἶνε ὅτι ὁ Μιχάλης κατήγετο ἐκ τοῦ αὐτοῦ οἴκου ἐξ οὗ καὶ ὁ Στρατιώτης Κωνσταντῖνος Ἀριανίτης ὁ ἀντιβασιλεὺς τοῦ Μομφερράτου, περὶ οὗ κατωτέρω. Ἐτερον τεκμήριον τῆς μεταξύ τῶν δύο στρατιωτικῶν ταγμάτων σχέσεως εἶνε ὅτι, καθὼς ὁ Στρατιώτης συγγέεται πρὸς τὸν κλέφτην, οὕτω καὶ ὁ Τούρκος ἱππόδρομος ἀντιστοιχεῖ πολλάκις πρὸς τὸν *grassatore* καὶ *sacchegiatores* τῶν Ἰταλῶν ²⁾.

Ὁ Χαλκοκονδύλης δὲν μνημονεύει ὅτι τοιοῦτοι Ἀκιντζήδες εἰσέβαλον καὶ κατόκησαν ἐν Πελοποννήσῳ· νὰ μὲν ὁ Μερκούριος Μπούας λέγει

ἔγμεν ὄλος ὁ Μορῆας κουρσάρους χαραμῆδες,

ἀλλ' ὁ στίχος δύναται νὰ ἐνοηθῇ ἄλλους κουρσάρους· ἄλλως τε ἐκ τοῦ προμνημονευθέντος πατριάρχου Νεκταρίου βεβαιούμεθα ὅτι ἡ Πελοπόννησος κατέχετο ὑπὸ μόνων *χριστιανῶν σπαῖδων*. Οὕτε δύναται νὰ ὑποτεθῇ ὅτι οἱ πρῶτοι νοήμονες σουλτάνοι διεκίβευον διὰ τοιοῦτου βιαί-

¹⁾ Sanuto, Diarii, VII, 267.

²⁾ Hammer, Empire ottoman, V, 131. Ὁ Πηῦλος Ἰόβιος τοὺς ἀποκαλεῖ «*gran ladroni e stradaroli crudeli*»

ου μέτρον τὴν ἐπιτήδειον πολιτικὴν των συνιστάμενην εἰς τὴν διὰ πάσης θυσίας προσοικειώσιν τῶν Στρατιωτῶν. Ἀποτέλεσμα τῆς αὐτῆς πολιτικῆς ἦτο καὶ ἡ ἰδρυσις τοῦ λεγομένου πρωτογέροντος τοῦ Μοραῖως, εἰς ὃν ἐδόθη μεγάλη ἐξουσία, ἀφοῦ ὁ πρωτόγερος οὗτος ἠδύνατο καὶ αὐτὸν τὸν σουλτάνον ν' ἀντιπροσωπεύῃ ἐν Ἑνετίᾳ. Οἱ πρωτόγεροι τῆς Πελοποννήσου ἦσαν Ἕλληνες τὴν καταγωγὴν, τὴν γλῶσσαν καὶ αὐτὸ τὸ ἔνδυμα, ὡς γράφει ὁ Σανούτος, ὁ ἐντολὴ τῆς Γερουσίας ξενίσας τὸν πρωτόγερον Νικόλαον Ἀριανόν, ἐλθόντα εἰς Ἑνετίαν πρὸς διαπραγματεύσιν ἐκκρεμῶν σουλτανικῶν ὑποθέσεων. Ὁ τότε πρωτόγερος ἦτο ὁ μεσάζων μεταξύ Ἑλλήνων καὶ Τούρκων. Ἀρχαιότερος φαίνεται ὁ πρωτόγερος τῆς Ρούμελης (gretia), ἐν ἀρχῇ Ἕλληνας, ἀλλ' ὕστερον ὡς ἄχρηστος ἀντικατασταθεὶς ὑπὸ Τούρκου. Οὕτω σὺν τῷ χρόνῳ ἐπιβουλεύθει καὶ ἐξευτελισθεὶς καὶ ὁ τῆς Πελοποννήσου πρωτόγερος, κατήνησεν ἐπὶ τέλους εἰς τὸν ἄσημον διαλαλητὴν τοῦ χωρίου, τὸν ἐπὶ τὸ τουρκικώτερον *τελάλην* λεγόμενον. Τὴν τύχην τοῦ πρωτογέροντος ἠθέλην ἐπὶ τέλους ὑποστῆ καὶ ὁ πρὸς τοὺς πονηροὺς Ἀσιανούς συνθηκολογήσας Στρατιώτης, ἂν ἡ φιλοτιμία δὲν τῷ ἐπέβαλε τὴν πρὸς τὰ βουνὰ ὁδὸν ὡς ἐντιμότεραν τοῦ ἀστικοῦ ἐξευτελισμοῦ. Κατωτέρω θὰ ἴδωμεν γυμνοτέραν τὴν πρὸς τοὺς Στρατιώτας πονηρὰν πολιτικὴν.

ΙΔ'

Ἐπερμεσοῦσης τῆς ΙΕ' ἑκατονταετηρίδος ἡ Πελοπόννησος διεμερίζετο εἰς Στρατιώτας ὑπηκόους τοῦ σουλτάνου, καὶ ὑποτελεῖς τῆς Δημοκρατίας· οἱ τελευταῖοι φαίνονται πολυαριθμότεροι τῶν πρώτων, ἀφοῦ περὶ τὰ τέλη τῆς αὐτῆς ἑκατονταετηρίδος μνημονεύονται ἐν μὲν τῇ Μεθώνῃ 7000, ἐν δὲ τῇ Κορώνῃ 5000, καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις φρουρίοις ἀκριτοί. Οἱ πλεῖστοι τῶν Στρατιωτῶν τούτων, ἐπήλυδες ἐκ Στερεᾶς Ἑλλάδος, ἀφοῦ ἐγυμνώθησαν τῶν τιμαρίων των ἦλθον εἰς τὰ ἐνετικὰ φρουρία καὶ ἔλαβον γενναίως ἐπιχορηγήσεις· ἀλλὰ καὶ οἱ διατηρήσαντες τὰς πατρικὰς στρατείας Πελοποννήσιοι, ὡς οἱ Ράλοι, οἱ Ἀνδρομίδαι, οἱ Κλαδάδες, καὶ οἱ Παλαιολόγοι παρεχώρησαν ταύτας εἰς τοὺς ἐνετοὺς ἐπὶ τῷ ὄρω ἀσφαλείας τῶν γυναικοπαίδων καὶ τῆς κινητῆς αὐτῶν περιουσίας ἐν τοῖς ὄχυροῖς παραλίαις φρουρίοις. Πάντες οὗτοι ἐπιτρέχοντες τὴν ὑπὸ τῶν Τούρκων κατεχομένην χώραν, σφάζουσι, λεηλατοῦσι, πυροπολοῦσι, καὶ λαμβάνουσιν αἰχμαλώτους, οὓς ἐξαγοράζουσιν οἱ οἰκτεῖοι τὴν τιμὴν Τούρκου αἰχμαλώτου ἕρξει ὁ Σανούτος εἰς 60 δουκάτα· οὐδεὶς σπείρει, οὔτε ἐμπορεύεται, πέραξ δὲ παντὸς Στρατιωτικοῦ φρουρίου ἐξαπλοῦται ἡ μεγάλη ἐκείνη ἐρημία, δι' ἣς οἱ ἀκριταὶ ἐξασφαλίζουσι τὰς κλεισοῦρας των. Οἱ ἐν τῇ ἀν-

¹⁾ Σάββα ἑλληνικὰ ἀνέκδοτα, τόμ. Α'.

²⁾ Les Français en Italie, Paris 1880, σελ. 19.

τιπέραν ἀκτῆ τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου Στρατιω-
ται συγκεντρωμένοι ἐν τῷ φρουρίῳ τῆς Ναυπάκ-
του ζῶσιν ἀπὸ μόνης τῆς λείας, ἀφ' ἧς πληθύνου-
σιν εἰς τὸν ἐνετὸν ἀρμοστὴν τὴν δεκάτην· οἱ
Στρατιῶται οὗτοι περιγράφονται ὡς οἱ πτωχό-
τεροι ἀπάντων, διότι καὶ αὐτοὶ οἱ προνοιασμένοι
λαμβάνουσι γλίσχρον μισθόν, πληροῦμενον εἰς
ἐπτὰ μόνας μηνιαίας δόσεις, ἐξ ὧν αἱ μὲν δύο
τοῖς μετρητοῖς, αἱ δὲ πέντε εἰς σίτον· καὶ ἐν τῇ
ἀρχαιότητι δὲ ἡ Αἰτωλικὴ πόλις φημιζέται ἐπὶ
τῇ πενίᾳ τῶν φρουρῶν τῆς, ὅθεν ἡ παροιμία
«φρουρήσεις ἐν Ναυπάκτῳ».

Παρὰ τοὺς Στρατιώτας τούτους μνημονεύον-
ται καὶ οἱ λεγόμενοι Καμπίται, ἧτοι πεδινοί, οἱ
πρόγονοι τῶν Ὑδραίων, Πετσιοτῶν καὶ Κρανι-
διωτῶν· κατέχοντες τὴν ἀπὸ τοῦ Ἀραχναίου ὄ-
ρους μέχρι τοῦ Σκυλλαιῶν ἄκρου χώραν, ἐνέμουτο
ὡσεὶ ἀνεξάρτητοι τὴν παλαιὰν Ἐπιδαυρίαν,
Τροιζηνίαν καὶ Ἐρμιονίδα. Φιλῶ ὄνοματι ἀνα-
γνωρίζοντες τὴν ἐπικυριαρχίαν τοῦ ἐν Ναυπλίῳ
ἀρμοστοῦ, κατασκηνῶσιν εἰς ὄχυράς κατοῦνας
(cantonì) ἢ φουσάτα, καὶ ζῶσιν ἀπὸ γεωργίας
καὶ κτηνοτροφίας· ἀκόμη δὲν ἐπάτησαν τὴν
θάλασσαν, διότι οὐδὲν πλοῖον κατέχουσιν. Ἐν
μέσῳ τῶν κατοῦνῶν τούτων ἐγείρονται τρία φρου-
ρια, τὸ Καστρί, τὸ Θερμισί καὶ τὸ Κρανίδι, ἐξ
ὧν τὸ μὲν πρῶτον ἀνήκει εἰς τοὺς τιμαριόχους
Παλαιολόγους καὶ Ἀλβέρτους, τὸ ἀπόρητον
Θερμισί ἐκτισμένον ἐπὶ ἀπορρώγος βράχου, φρου-
ρεῖται ὑπὸ Ἐνετῶν, καὶ προστατεύει τὰς ὑποκει-
μένας ἀλυκάς, ὧν ἡ πρόσδος ἀναβαίνει εἰς 50,
000 μόδια ἢ 100, 000 ἐνετικὰ στάρα ἀλατος,
ὡς καὶ τοὺς παρὰ τῷ φρουρίῳ ἐπεκτεινομένους
ἀγρούς τῶν ἐν Ναυπλίῳ Στρατιωτῶν· τὸ Κρα-
νίδι μόλις μνημονεύμενον ἐν ἐγγράφῳ τοῦ 1531,
ἀνήκον ἄλλοτε εἰς τοὺς Τούρκους, ἀλλὰ κατα-
ληφθὲν ὑπὸ τῶν Καμπιτῶν χρησιμεύει εἰς συ-
νέντευξιν καὶ ἄσυλον τῶν κούρσευόντων τὰς Τουρ-
κικὰς χώρας.

Οἱ Καμπίται, καίτοι λαλοῦντες πρὸς τῇ ἐλ-
ληνικῇ καὶ τὴν Ἀλβανικῇ, θεωροῦνται ὑπὸ τῶν
περιοίκων Ἑλλήνων ὡσεὶ γηγενεῖς. Τὸν σεπτέμ-
βριον τοῦ 1480 ἦλθεν εἰς τὴν Ἀργολίδα ἐπιτρο-
πὴ Τούρκων καὶ Ἐνετῶν πρὸς διευθέτησιν τῶν ἐν
τῇ συνθήκῃ μνημονευομένων ὀρίων τοῦ Ναυπλίου·
ἡ ἐπιτροπὴ αὕτη ἀποτελουμένη ἐκ τοῦ παρὰ τῇ
Πύλῃ Ἐνετοῦ πρεσβευτοῦ Ἰωάννου Δαρείου, τοῦ
πρωτογέρου τῆς Ρούμελης Σινάνμπεη, τοῦ φλαμ-
πουριάρου τοῦ Μοραίως καὶ ἀπάντων τῶν κατή-
δων, τοῦ ἐν Ναυπλίῳ ἀρμοστοῦ, τοῦ ἐπισκόπου,
τῶν προὔχόντων πολιτῶν καὶ κληρικῶν, συνεζή-
τησε καὶ τὸ ζήτημα τῶν ἀλβανικῶν κατοῦνῶν·
πλὴν τῶν ἄλλων ὁ ἐπίσκοπος Ναυπλίου, καὶ οἱ
ὑπὸ τοὺς Ἐνετοὺς καὶ Τούρκους προὔχοντες ἐνόρ-
κως κατέθεσαν ὅτι οἱ Καμπίται κατέχουσι τὴν
χώραν ἐξ ἀμνημονεύτων χρόνων (ab antiquo).

Οἱ Καμπίται ὀνομάζοντο οὕτω, οὐχὶ μόνον
διότι κατέχουσι πεδιάδας, ἀλλὰ καὶ πρὸς διά-
κρισιν ἐτέρων Στρατιωτῶν, ὅτινες ὠχυρωμένοι
ἐπὶ τῶν ἀκρωρείων τοῦ Παρθενίου, τοῦ Πάρων-
ος καὶ τοῦ Ταυγέτου, ἦτοι ἐπὶ τῶν λεγομένων
ζυγῶν τῆς Τσακονιάς, καὶ τῆς Μάνης ἔφερον διὰ
τοῦτο τὸ ὄνομα Ζυγιῶται, δηλαδὴ ὄρεινοί· τὸ
ὄνομα τῶν Ζυγιωτῶν, τοὺς ὁποίους εἰς λόγιος Ἑλ-
λην συνέχυσεν πρὸς τοὺς Ἀτζιγγάνους, παράγε-
ται ἐκ τοῦ καὶ παρὰ τοῖς ἀμαρτωλοῖς λεγομένου
ζυγοῦ, τοῦ λατινικοῦ jugum = ἀκρόφεια· διὰ
τὸν αὐτὸν λόγον καὶ οἱ κατέχοντες τὰς ἀκρωρείας
τοῦ Βιθυνικοῦ Ὀλύμπου λέγονται Ζυγανοὶ (Πα-
χυμέρης). Εἰς τὰ ἐνετικὰ ἐγγράφα οἱ ζυγοὶ τῆς
Πελοποννήσου λέγονται καὶ trachie καὶ brazzi
ὅθεν καὶ τὰ μέχρις ἡμῶν παρὰ τοῖς ἰταλοῖς ναυ-
τικοῖς λεγόμενα Brazzo di Maina, καὶ Brazzo
di Zaconia· καὶ τὸ μὲν trachie εἶνε καθαρὰ
ἐλληνικὴ λέξις, τραχίαια, ὁ ὑπὸ τοῦ λαοῦ ἔτι λε-
γόμενος τράχονας, τὸ δὲ brazzo ἀπλῆ παρα-
φθορὰ τοῦ ἐλληνικοῦ βράχου. Τοὺς ζυγιώτας τοῦ
Ταυγέτου ὁ Χαλκοκονδύλης ὀνομάζων Βράχους
θεωρεῖ ἁμοφύλους τοῖς ἐν Πίνδῳ (Βλάχοις). Εἶνε
δὲ ἀκατανόητον πῶς ὁ Hopf περὶ τὴν ἀνάγκην
τὴν θεωρίαν τοῦ περὶ τῆς ἐκ Σλάβων καταγωγῆς
τῶν Τσακόνων! Εἶνε ἀληθές ὅτι ὁ Ἀθηναῖος ἱ-
στορικός συγγέει τοὺς Βλάχους πρὸς τοὺς Σλάβους,
ἀλλ' ἡ πλάνη αὕτη ἀρχὴν ἔχουσα τὴν κοινότη-
τα τῶν σλαβωνικῶν γραμμάτων, τὰ ὁποῖα ἀκό-
μη διατηροῦσιν οἱ Ρωμοῦνοι ἐν τοῖς ἐκκλησιασ-
τικοῖς βιβλίοις, καὶ παρ' ἄλλοις νεωτέρους ἐπε-
κράτησε. Τὸ ζήτημα εἶνε ὅτι ὁ μὲν Χαλκοκονδύ-
λης ἀποκαλεῖ τοὺς Ζυγιώτας τοῦ Ταυγέτου ἁμο-
φύλους πρὸς τοὺς ἐν Πίνδῳ Βλάχους, τούτους δὲ
ὁ Καντακουζηνὸς ὀνομάζει Ἀλβανούς· οὐδεὶς δὲ
ἠρνήθη ὅτι Ἀρβανιτόβλαχοι κατέφυγον ἐν Πε-
λοποννήσῳ, οὐχὶ ὅμως καὶ οἱ πρὸς τούτους ὅλως
διάφοροι Σλάβοι. Εἰς ἀπόδειξιν τοῦ παρὰ Βυζαν-
τινοῖς ἐπικρατοῦντος ἐθνολογικοῦ κυκλώματος ἀνα-
φέρομεν ὅτι Κανανός τις Λάσκαρις θεωρεῖ τοὺς
ἐν Πελοποννήσῳ Ζυγιώτας ὡς ἐκ τῆς Βαλτικῆς
θαλάσσης μεταναστεύσαντας, τὸν Κανανὸν δ'
ἔχων ὑπ' ὄψει ὁ ἐν Γράτζ καθηγητὴς Μέγερ
ἀνέλαθε τὸ φοβερὸν ἔργον νὰ μᾶς ἀποδείξῃ ὅτι
ἀπαξάπαντες οἱ Ἀλβανοὶ ἀνήκουσιν εἰς μυστη-
ριώδη τινὰ Βαλτικὴν φυλὴν! Ἄν ἐπὶ τέλους
ἐννοοῦμεν ὅτι ὀφείλομεν νὰ μελετήσωμεν εὐσυνει-
δήτως τὴν ἐθνικὴν ἱστορίαν, ἃς σπουδάσωμεν
τὰς ἱστορικὰς πηγὰς διὰ μόνων τῶν ἡμετέρων
ὀφθαλμῶν, καὶ οὐχὶ διὰ τῶν θαμβῶν διοπτρῶν
τῶν ξένων. Εὐχῆς δ' ἔργον θὰ ἦτο ἂν ἐν καὶ μόν-
ων ἀντεγράφομεν καὶ ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος ἐφηρ-
μόζομεν, τὸ πολυσήμαντον δόγμα τῶν Ἰταλῶν
La Grecia farà da sé.

(Ἐπέται συνέχεια)

Κ. ΣΑΘΑΣ

Ο ΜΑΡΚΗΣΙΟΣ ΒΙΛΛΕΜΕΡ

(Μυθιστορία Γεωργίας Σάνδ.—Μετάφρασις Α. Β.)

Συνέχεια· ἴδε προηγούμενον φύλλον.

IB'

Ἡ κυρία Δαργλάδ εἶχε νυμφευθῆ ἀνώτερόν
τινα ἐπαρχιακὸν ὑπάλληλον. Ἐν τῇ μεσημβρινῇ
Γαλλίᾳ εἶχεν εἰσαχθῆ παρὰ τῇ μαρκησίᾳ Βιλ-
λεμέρ, ὅτε αὕτη διέμενε τὸ θέρος εἰς ἐκτεταμέ-
νον τι κτήμα τῆς, ὅπερ εἶχε πωλήσει ἔπειτα ἵνα
ἐξοφλήσῃ τὰ χρεῖα τοῦ πρεσβυτέρου τῆς νιού. Ἡ
κυρία Δαργλάδ εἶχε τὴν ἰδιοφυᾶ ἐκείνην φιλοδο-
ξίαν, περιορισμένην συνάμα καὶ ἐπίμονον, ἧς
ἀξιοσημείωτα δείγματα παρέχουσι συνήθως αἱ
γυναῖκες ὑπαλλήλων, μικρῶν ἢ μεγάλων. Ἡ ἀ-
ναδειχθῆ ἵνα διακριθῆ, καὶ νὰ διακριθῆ ἢ ἀνα-
δειχθῆ, ἦτο ἡ μόνη σκέψις, τὸ μόνον ὄνειρον, ἡ
μόνη ἀρχὴ τῆς μικρᾶς ἐκείνης γυναικός. Πλου-
σία ἀλλ' ὄχι ἐξ εὐγενῶν, προσήνεγκε τὴν προικὰ
τῆς εἰς εὐγενῆ τινα καταστραμμένον, τὸ μὲν ἵνα
χρησιμεύσῃ ὡς ἐγγυήσις τοῦ πρὸς ἀπόκτησιν οἰ-
κονομικῆς τινος θέσεως, τὸ δὲ ἵνα λαμπύρῃ τὸν
οἶκόν του. Εἶχε κάλλιστα ἐννοήσει, ὅτι οὕτως
ἐχόντων τῶν τοῦ βίου, τὸ κάλλιστον μέσον πρὸς
ἀπόκτησιν μεγάλης περιουσίας εἶνε νὰ ἔχῃ τις
ικανὴν καὶ νὰ δαπανᾷ αὐτὴν μεγάλως. Εὐσαρ-
κος, δραστηρία, εὐμορφος, ψυχρὰ καὶ ἐπιτηδεῖα,
ὑπελάμβανε ὅσιν τινὰ ἐρωτοτροπίας ὡς καθῆκον
τῆς κοινωνικῆς αὐτῆς θέσεως, κ' ἐκόμπαζεν ἐνδο-
μύχως, ὅτι κατεῖχε καὶ ἤσκει τὴν βαθεῖαν ἐκεί-
νην ἐπιστήμην, ἧτις συνίσταται εἰς τὸ νὰ ὑπό-
σχεταί τις διὰ τῶν ὀφθαλμῶν ἀλλ' οὐδέποτε διὰ
τοῦ καλάμου ἢ τῶν χειλέων, νὰ γεννᾷ ὀρέξεις
ἀλλ' οὐχὶ αἰσθήματα, καὶ ν' ἀποκτᾷ τὸ ποθοῦ-
μενον ἐκ συναρπαγῆς, χωρὶς νὰ φαίνεται ὅτι τὸ
ἐπιθυμεῖ ἢ κἂν ὅτι τὸ ζητεῖ. Ἴνα ἔχῃ δὲ πάν-
τοτε ἐν ἀνάγκῃ φίλους χρησίμους, ἐλάμβανε
αὐτοὺς ἀδιακρίτως, ἔβλεπε κ' ἐδέχετο πάντας χω-
ρὶς ἐκλογῆς, ἐξ ἀγαθότητος ἢ προσποιητῆς ἐλα-
φρίας, εἰσεχώρει τέλος εἰς τοὺς αὐστηροτέρους τῶν
οἰκῶν, καὶ κατῴρθου ταχέως νὰ γίνεταί ἀναγκασία.

Οὕτως ἡ κυρία Δαργλάδ εἶχε παρεσθῆσει με-
ταξὺ τῶν οἰκείων τῆς κυρίας Βιλλεμέρ, καὶ τοι
πολλὰς εἶχεν ἡ εὐγενὴς κυρία προκαταλήψεις
κατὰ τῆς καταγωγῆς τῆς, τῆς κοινωνικῆς αὐ-
τῆς θέσεως καὶ τοῦ ἔργου τοῦ συζύγου τῆς, Ἄλλ'
ἢ Λεοντία Δαργλάδ ἐπεδείκνυε παντελῆ ἔλλειψιν
πολιτικῶν φρονημάτων, καὶ μετὰ πολλῆς λεπτό-
τητος ἐφαίνετο ζητοῦσα παρὰ πάντων συγγνώ-
μην διὰ τὴν οὐδαμινότητά τῆς καὶ τὴν ὡς πρὸς
τοῦτο παντελῆ αὐτῆς ἀνικανότητα, κατορθοῦσα
οὕτως ἀσφαλῶς νὰ μὴ προσβάλλῃ κανένα καὶ νὰ
καθιστᾷ ἀπαράτητον τὸν κατ' ἀνάγκην ζῆλον

τοῦ συζύγου τῆς ὑπὲρ τῆς πολιτικῆς του μερίδος.
Ἦτο φαιδρά, ἀπερίσκεπτος, ἀνόητος ἐνόησε, γε-
λώσα διὰ τοῦτο παταγωδῶς, ἀλλὰ καὶ γελῶσα
ἐνδομύχως διὰ τὴν ἀπλότητα τῶν ἄλλων,
ἐπιτυγχάνουσα δὲ νὰ ἐκλαμβάνηται ὡς τὸ ἀφε-
λέστατον καὶ ἀφιλοκερδέστατον ὄν τῆς γῆς, ἐνῶ
πᾶν αὐτῆς διάβημα ἦτο λελογισμένον καὶ πᾶσα
τῆς ἀφέλεια μεμελετημένη.

Εἶχεν ἐξαίρετα ἐννοήσει ὅτι κοινωνικὴ τις τά-
ξις, ὅσον ἂν διαιρῆται ὑπὸ πολιτικῶν φρονημά-
των, συκρατεῖται ὅμως πάντοτε δι' αὐτοῦ τι-
νὸς δεσμοῦ συγγενείας ἢ κοινωνικῆς ἀνάγκης, καὶ
ὅτι, εὐκαιρίας δοθείσης, συγγέει πάσας αὐτῆς τὰς
ἀποχρώσεις τὸ φυλετικὸν πνεῦμα. Ἐγνώριζε λοι-
πὸν κάλλιστα, ὅτι ἔπρεπε νὰ ἔχῃ σχέσεις πρὸς
τὸ προάστειον τοῦ ἀγίου Γερμανοῦ, ὅπου ὁ σύζυ-
γός τῆς ὀλίγον ἦτο δεκτός. Χάρις δὲ εἰς τὴν κυ-
ρίαν Βιλλεμέρ, ἧς εἶχεν ἐπιτηδεῖως σαγηνεύσει
τὴν εὐμένειαν διὰ τῆς φλυαρίας τῆς καὶ τῆς ἀ-
καμάτου αὐτῆς θεραπείας, κατῴρθωσε νὰ πα-
τήσῃ τὸν πόδα τῆς εἰς τινὰς αἰθούσας ὅπου ἤρε-
σε κ' ἐθεωρεῖτο ὡς ἐπίχαρις καὶ ἀκίνδυνος ὑ-
παρξίς.

Εἶχεν ἤδη εἰκοσιοκτὼ ἐτῶν ἡλικίαν, ἀλλὰ μό-
λις ἐφαίνετο εἰκοσιδύο ἢ εἰκοσιτριῶν, καὶ τοι οἱ
χοροὶ τὴν εἶχον ἤδη καταβάλει. Εἶχε δὲ κα-
τορθώσει νὰ διατηρήσῃ τοσαύτην ζωηρότητα καὶ
ἀφέλειαν ὡστε δὲν παρετηρεῖτο ἡ εὐσαρκία τῆς.
Ἐδείκνυε γελῶσα μικροὺς καὶ καταλεύκους ὀδόν-
τας, παρεμόρφου πως τὴν προφορὰν τῆς κομψου-
μένην, κ' ἐφαίνετο τρελλαινομένη τὸν στολισμὸν
καὶ τὰς διασκεδάσεις. Ἀπλῶς εἶπεῖν εἰς οὐδένα ἐνέ-
πνεε δυσπιστίαν, καὶ οὐδ' ἦτο ἴσως ἐπιφοβός,
διότι τὸ κυριώτατον αὐτῆς συμφέρον ἦτο νὰ φαί-
νεταί ἀγαθὴ καὶ νὰ καθίσταται ἀβλαβής. Ἄλλ'
ἔπρεπε τις ὅμως νὰ τὴν προσέχῃ πολὺ, ἵνα μὴ
εὐρεθῆ αἰσθῆς δεδεμένος δι' ὑποχρεώσεις.

Οὕτω δὲ, χωρὶς νὰ νὸ ἐννοήσει, καὶ ἀπόφασιν
ἀμετάθετον ἔχουσα νὰ μὴ ζητήσῃ ὅ,τι δῆποτε
παρὰ τῶν ὑπουργῶν τοῦ ἀσπὸύ βασιλέως¹⁾, παρε-
σῆθη ἀνεπαισθήτως ἡ μαρκησία Βιλλεμέρ νὰ
ἐνεργήσῃ ἐμμέσως ἢ ἀμέσως ὅπως ἐξαγάγῃ τὴν
κυρίαν Δαργλάδ ἐκ τῆς ἐπαρχίας τῆς. Χάρις εἰς
αὐτὴν καὶ τὸν Δούκα Ἀλερίαν, ὁ κ. Δαργλάδ
διωρίσθη ἐν Παρισίοις, καὶ ἡ σύζυγός του ἔγρα-
φεν εἰς τὴν μαρκησίαν: «Ἀγαπητῆ μου Κυρία,
σὰς ὀφείλω τὴν ζωὴν εἰσεθε ὁ προστάτης ἄγγε-
λός μου. Καταλείπω τὴν μεσημβρίαν, ἀλλὰ θὰ
μείνω μόνον μίαν στιγμὴν εἰς Παρισίους· διότι
πρὶν ἐγκατασταθῶ, πρὶν χαρῶ καὶ διασκεδάσω,
πρὸ παντός ἄλλου τέλος πάντων, θέλω νὰ ἔλθω
εἰς Σεβῆλ νὰ σὰς εὐχαριστήσω, νὰ σὰς προσκυ-
νήσω ἐπὶ εἰκοσιτέσσαρας ὥρας, καὶ κατὰ τὰς
εἰκοσιτέσσαρας αὐτὰς ὥρας νὰ σὰς εἰπῶ ὅτι σὰς
ἀγαπῶ καὶ σὰς εὐλογῶ. — Ὅθ' εἶμαι αὐτοῦ τὴν

1) Οὕτως ἐκαλεῖτο ὁ βασιλεὺς Λουδοβίκος Φίλιππος Στ.Μ.

δεκάτην Ἰουνίου· εἰς τὸν κ. δοῦκα εἶπετε, ὅτι θὰ ἡμαί τὴν ἐνάτην ἢ ἐνδεκάτην, καὶ ὅτι τὸν εὐχαριστῶ ἀπὸ τοῦδε διότι ἐφάνη τόσον καλὸς πρὸς τὸν σύζυγόν μου, ὅστις θὰ τοῦ γράψῃ ὁ ἴδιος».

Ἡ ἀβεβαιότης αὕτη, ἣν ἐπεδείκνυεν ἡ κ. Δαργλάδ περὶ τῆς ἡμέρας τῆς ἀφίξεώς της, οὐδὲν ἄλλο ἦτο ἢ εὐπροσήμερος ἀποδοχὴ τῆς ἀστειότητος, ἣν πολλακις εἶχεν ἀποτείνει ὁ δούξ εἰς αὐτήν, περὶ τῆς ἀγνοίας δῆθεν ἐν ἡ διετέλει πάντοτε ὡς πρὸς τὰς ἡμέρας καὶ τὰς ὥρας. Ὁ δούξ, καίτοι τετραπέρατος τῶν γυναικῶν γνώστης, ἠπάτατο ὅμως παρὰ τῆς Λεοντίας. Τὴν ἐνόμιζεν ἐντελῶς κοῦφον, καὶ συνήθειαν εἶχε νὰ τῆς διμιλῇ ὡς ἐξῆς:

— Μάλιστα! πολὺ σωστά! Ἐρχεσθε νὰ ἰδῆτε τὴν μητέρα μου σήμερον, δευτέραν ἢ τρίτην ἢ κυριακὴν, τὴν ἐβδόμην, πέμπτην ἢ ἕκτην τοῦ Νοεμβρίου, Σεπτεμβρίου ἢ Δεκεμβρίου, μὲ τὸ κυανοῦν, στακτόχρουν ἢ ῥόδινον φόρεμά σας, καὶ θὰ μᾶς κάμετε τὴν τιμὴν νὰ δειπνήσετε, νὰ γευματίσετε, ἢ νὰ προγευματίσετε μαζὺ μᾶς μ' ἐκείνους ἢ μὲ τοὺς ἄλλους.

Ὁ δούξ δὲν ἦτο ἐρωτευμένος μαζὶ της. Τὸν διεσκέδαζε μόνον ἡ δὲ πρὸς αὐτὴν ἀναστροφή του, πλήρης ἀργολογίας καὶ ἀστειολογίας, οὐδὲν ἄλλο ὑπέκρυπτεν ἢ δοκιμὰς καὶ ἀποπειράς, ἃς ἡ κυρία Δαργλάδ δὲν ἐφαίνετο μὲν κἄν ὅτι παρετήρει, κατώρθου ὅμως ν' ἀποτρέπη δεξιότατα.

Ὅτε τὴν ἐπλησίασεν, ὁ δούξ ἦτο ἔτι σύννους, ἢ δὲ ἀλλοίωσις τῆς μορφῆς του κατέπληξε τὴν μαρκησίαν.

— Θεέ μου! ἀνεφώνησε· συνέβη τίποτε δυσάρεστον;

— Τίποτε, ἀγαπητὴ μου μητέρα· ἡσυχάσατε. Ὅλα ἐπῆγαν λαμπρά. Ἐκρύωσα μόνον ὀλίγον. Αὐτὸ εἶνε ὅλον.

Ἐρρίγει δὲ ἀληθῶς, καίτοι τὸ μέτωπόν του ἦτο ἔτι καθιδρον ἐξ ὀργῆς καὶ λύπης. Ἐπλησίασεν εἰς τὸ πῦρ, ὅπου ἔκαie πάντοτε τὴν ἐσπέραν, κατὰ πᾶσαν ὥραν τοῦ ἔτους, ἐν τῇ αἰθούσῃ τῆς μαρκησίας. Ἀλλὰ μετὰ τινὰς στιγμὰς ἡ συνήθεια τοῦ νὰ νικᾷ εαυτὸν, — ἣτις ἀποτελεῖ κυρίως τὴν βιωτικὴν ἐπιστήμην — ἡ στωμυλία τῆς Λεοντίας, καὶ οἱ γέλωτες αὐτῆς, διέλυσαν τὴν δυσθυμίαν του.

Ἡ δεσποινὶς Σαιν-Ζενέ ἦλθε μετ' ὀλίγον κ' ἐνηγκαλίσθη τὴν παλαιὰν αὐτῆς συμμαθήτριαν.

— Καὶ σεις ὠρὰ εἰσθε, εἶπεν ἡ μαρκησία εἰς τὴν Καρολίαν. Κἄτι μοῦ κρύπτετε! Κἄτι θὰ συνέβη μὲ τὰ κατηραμένα αὐτὰ ζῶα!

— Ὅχι, κυρία, ἀπήντησεν ἡ Καρολίνα, τίποτε, σὰς ὀρκίζομαι· καὶ διὰ νὰ σὰς βεβαιώσω, σὰς ὁμολογῶ ὅλην τὴν ἀληθειαν ἐφοβήθη.

— Ἀληθῶς! εἶπεν ὁ δούξ· τί ἐφοβήθητε; δὲν πιστεῦω τὸ ἄλογόν σας.

— Ἴσως σὰς, κύριε δούξ. Ἐλάτε, ὁμολογήσατέ το. Σεῖς βεβαίως διὰ ν' ἀστείευθῆτε, ἐκρατήσατε τὸν ἵππον μου, ὅτε ἤμην μόνη εἰς τὴν δενδροστοιχίαν.

— Ἔστω. Ἐγὼ ἤμην, ἀπήντησεν ὁ δούξ. Ἡθέλησα νὰ ἰδῶ ἂν εἰσθε τόσον γενναία ὅσον ἐφαίνεσθε.

— Καὶ δὲν ὑπῆρξα διόλου γενναία. Ἐτρέπην εἰς φυγὴν ὡς λαγῶς.

— Ἄλλ' οὐτ' ἐφρονάζατε, οὔτε τὰ ἐχάσατε. Καὶ αὐτὸ κἄτι εἶνε.

Διηγήθησαν τότε εἰς τὴν κ. Δαργλάδ τὴν ἱππικὴν ἐκδρομὴν. Καὶ ὑπεκρίθη μὲν αὕτη ὅτι οὐδὲ κἄν προσεῖχεν εἰς τὴν ἀφήγησιν, ἀλλ' οὐδὲ λέξις αὐτῆς μία τὴν διεφύγε, καὶ διελογίσθη ἀμέσως ὅτι ὁ δούξ ἀπεπλάνησεν ἡδὴ ἢ ἤθελε ν' ἀποπλάνησεν τὴν Καρολίαν, καὶ ὅτι ἡδύνατο ἴσως τοῦτο νὰ τῇ χρησιμεύσῃ μίαν ἡμέραν.

Ὁ δούξ ἀφῆκεν ὁμοῦ τὰς δύο γυναῖκας, καὶ ἀνέβη εἰς τοῦ ἀδελφοῦ του.

Ὁ λόγος δι' ὃν ἡ Καρολίνα καὶ ἡ Λεοντία δὲν εἶχον οἰκειωθῆ ἐν τῷ μοναστηρίῳ ἦν ἡ διαφορὰ τῆς ἡλικίας των. Τέσσαρα ἔτη εἶνε μεγάλη ἀπόστασις ἐν τῇ νεότητι. Ἡ Καρολίνα δὲν ἠθέλησε νὰ εἴπῃ τὸν ἀληθῆ τούτον λόγον εἰς τὸν δούκα, φοβουμένη μὴ φανῇ γηράσκουσα τὴν συμμαθήτριάν της, γνωρίζουσα δὲ ἄλλως ὅτι δὲν εἶν' εὐχάριστον εἰς τὰς πλείστας τῶν ὠραίων γυναικῶν τὸ νὰ ἐνθυμῆται τις πιστῶς τὴν ἡλικίαν των. Σημειωτέον μάλιστα, ὅτι ἐφ' ὅσον ἡ κ. Δαργλάδ διέμενεν ἐν Σιβάλ, παρέστη πάντοτε ὡς ἡ νεωτέρα, καὶ ὅτι ἡ Καρολίνα ἀπεδέχθη ἐν πάσῃ ἀγαθότητι τὸ μνημονικὸν αὐτὸ λάθος, χωρὶς νὰ τὸ διαψεύσῃ.

Ἡ Καρολίνα ἐγνώριζε λοιπὸν πράγματι πολὺ ὀλίγον τὴν προστάτιδά της· οὐδὲ τὴν εἶχε κἄν ἐπανάδει, ἀφ' ὅτου, παιδίον μόλις, καθημένη ἐπὶ τῶν θρανίων τῆς μικρᾶς τάξεως, εἶδεν ἐξερχομένην τοῦ μοναστηρίου τὴν Λεοντίαν Λεόντη, ἣτις ονειρευομένη νὰ νυμφευθῇ εὐγενῆ, οὐδεμίαν μὲν τῶν συμμαθητριῶν της ἀπεχωρίσθη μετ' ἀληθοῦς λύπης, ἀλλ' ἀπεχειρήσθη ὁμοῦ πάσας τρυφερῶς, ἐπιτηδεῖα ἡδὴ καὶ πρωίμως ἐσκεμμένη.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἡ Καρολίνα καὶ ἡ Καμίλη Σαιντ-Ζενέ, κόραι εὐγενεῖς καὶ πλούσιαι, ἦσαν ἄξιαι προσοχῆς καὶ θεραπείας διὰ τὸ μέλλον. Ἐγράψεν λοιπὸν εἰς αὐτὰς ἡ Λεοντία συμμαθητικώτατον γράμμα, ὅτε ἔμαθε τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς των. Ἀπαντῶσα εἰς αὐτὴν ἡ Καρολίνα δὲν τῇ ἀπέκρυψεν, ὅτι ἀπέμενεν οὐ μόνον ὄρφανὴ ἀλλὰ καὶ κάμπτωχος. Ἡ κ. Δαργλάδ δὲν παρεμέλησε τὴν φίλην της ἐν τῇ δυστυχίᾳ. Ἄλλαι συμμαθήτριά της, ἃς ἐβλεπε συχνότερον, εἶπον εἰς αὐτὴν ὅτι αἱ Σαιν-Ζενέ ἦσαν ὠραιόταται καὶ ὅτι ἡ Καρολίνα, μορφωμένη καὶ εὐμορφος, θὰ ἐπετύγχανε βεβαίως ἐξαιρετικὸν γάμον. Λόγοι νεα-

ρῶν γυναικῶν, ἀπειρῶν τοῦ κόσμου! Ἡ Λεοντία ἐσκέφθη καλῶς ὅτι ἠπάτατο. Ἡδύνατο ὅμως ν' ἀποπειραθῇ νὰ νυμφευθῇ τὴν Καρολίαν, καὶ νὰ εὐρεθῇ οὕτω ἀναμειγμένη εἰς λεπτὰ ἐμπιστοσύνης καὶ οἰκειότητος ζητήματα μετὰ πολλῶν οἰκογενειῶν. Διανοεῖτο ἔκτοτε νὰ δημιουργῆσθαι σχέσεις, νὰ ἐκτείνῃ πανταχοῦ τὰς φιλίας της, καὶ ν' ἀποκτήσῃ ἐμπιστοσύνην ὑπὸ τὸ πρόσχημα ὅτι αὕτη ἐνεπιστεύετο. Ἡθέλησε γὰρ ἐλκύσῃ τὴν Καρολίαν εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς, εἰς τὴν ἐπαρχίαν της, προσφέρουσα εἰς αὐτὴν ἀβρῶς κ' ἐπιχαρίτως ἄσυλον καὶ οἰκογένειαν. Ἡ Καρολίνα συνεκινήθη ὑπὸ τούτου ἀγαθότητος, ἀπήντησε δὲ, ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ καταλίπῃ τὴν ἀδελφὴν της, οὐδ' ἐπιθυμῶν εἶχε νὰ νυμφευθῇ, ἀλλ' ὅτι ἂν ποτε περιήρχετο εἰς ἀμνηχανίαν, ἤθελε σπεύσει ν' ἀποταθῇ εἰς τὴν γενναίαν καρδίαν τῆς Λεοντίας, ἵνα τῆς εὐρῇ μικρὰν τινα θέσιν.

Ἐκτοτε ἡ Λεοντία, πλήρης πάντοτε ὑποσχέσεων καὶ ἐπαίνων, κατενόησεν ὅτι ἡ Καρολίνα δὲν ἐνόει νὰ ζήσῃ ἀπὸ βοηθημάτων, κ' ἐπαυσεν ἀσχολουμένη περὶ αὐτῆς, μέχρις οὐ παλαιαὶ φίλαι, εὐλικρινέστερον αὐτῆς ἴσως λυπούμεναι τὴν Καρολίαν, κατέστησαν γνωστὸν εἰς τὴν Λεοντίαν, ὅτι ἐζῆτει θέσιν διδασκαλίσσης παρὰ τινι σπουδαίᾳ οἰκογενείᾳ ἢ ἀναγνωστρίκῃ παρὰ γηραιᾷ καὶ νοήμονι κυρίᾳ. Ἡ Λεοντία ἀσμένως ἐπρόστατε, καὶ εἶχε πάντοτε πρόχειρον αἰτησίαν τινα ὑπὲρ τινος. Παρεῖχετο δὲ εἰς αὐτὴν καὶ ἡ εὐκαιρία νὰ δειχθῇ καὶ νὰ ἀρέσῃ. Εὐρισκομένη ἐν Παρισίσις τὴν στιγμὴν ἐκείνην, ἐσπευσε πλείοτερον τῶν ἄλλων, καὶ ἀναζητοῦσα πανταχοῦ εὐρεν ἐνώπιόν της τὴν μαρκησίαν Βιλλεμέρ, ἣτις ἀκριβῶς ἀπέπεμπε τὴν ἀναγνωστρίαν της. Ἐπεθύμει δὲ γράειν τὴν μέλλουσαν, ἐνεκα τοῦ κυρίου δουκὸς ὅστις ἠγάπα ὑπερβαλλόντως τὰς νέας. Ἡ κυρία Δαργλάδ κατέδειξεν ἐξ ἐνὸς τὰ ἄτοπα τῆς προβεβηκυίας ἡλικίας, ἣτις εἶχε καταστήσει δύστροπον τὴν Ἐσθῆρ' ἐμείωσε δ' ἐξ ἑτέρου πολὺ τὴν νεότητά καὶ ὠραιότητα τῆς Καρολίνας. Παρέστησεν αὐτὴν ὡς νεάνιδα τριακοντούτιδα περίπου, ἣτις ἦτο μὲν ἀλλοτε ἀρετὰ εὐμορφος, ἀλλ' εἶχε πολὺ ζημιωθῇ ὑπὸ τῶν παθημάτων. Ἐγράψεν ἐπειτα εἰς τὴν Καρολίαν, περιγράφουσα τὴν μαρκησίαν, συνιστῶσα νὰ ἐμφανισθῇ ταχέως καὶ προσφέρουσα εἰς αὐτὴν κατὰλυμα ἐν Παρισίσις. Ἐλέγχθη δὲ ἡδὴ, ὅτι ἡ Καρολίνα δὲν τὴν εὐρε πλέον ἐκεῖ, ἐνεφανίσθη μόνη εἰς τὴν μαρκησίαν, ἐξέπληξεν αὐτὴν διὰ τοῦ κάλλους της, τὴν ἐγοήτευσε διὰ τῆς παρησίας της, καὶ κατώρθωσε διὰ τοῦ ἠθους αὐτῆς πολὺ πλεόν τῶν περὶ αὐτῆς ἐλπίδων τῆς Λεοντίας.

Βλέπουσα νῦν ἡ Καρολίνα τὴν Λεοντίαν εὐσαρκον, ἀνθηρὰν καὶ ζωηροτάτην, διατηροῦσαν δὲ πάντοτε τὸ νεανικὸν αὐτῆς ἦθος καὶ τὴν παιδικὴν στρέβλωσιν τῆς προφορᾶς της, ἐξεπλάγη καὶ

ἠπόρησεν ἂν ἡ ἐπιφάνεια ἐκείνη ἦτο ἀληθῆς ἢ προσποίητος. Ἄλλ' ἡ κρίσις αὐτῆς εὐμενῶς καὶ ταχέως συνεμερίσθη τὴν γενικὴν πλάνην· ἡ κυρία Δαργλάδ ὑπῆρξε προσηνεστάτη πρὸς αὐτὴν· τοσοῦτω μᾶλλον, ὅσω, ἐρωτήσασα ἡδὴ τὴν μαρκησίαν, εἶδε καταφανεῖς τὰς πρὸς τὴν Καρολίαν συμπαθείας τῆς γραίας. Ἡ κυρία Βιλλεμέρ ἐκήρυττεν αὐτὴν καθ' ὅλα τελείαν, ζωηρὰν συνάμα καὶ σώφρονα, ἀνυπόκριτον καὶ ἠπίαν, ἕκτακτον ἔχουσα τὴν νοημοσύνην καὶ εὐγενέστατον τὸν χαρακτῆρα. Ἡχαρίστησε δὲ θερμῶς τὴν κ. Δαργλάδ, ὅτι ἐπρομήθευσεν εἰς αὐτὴν τὸν μαργαρίτην ἐκείνον, καὶ ἡ κυρία Δαργλάδ εἶπε καθ' ἑαυτήν: «Ἐξαιρετα. Βλέπω ὅτι ἡ Καρολίνα δύναται νὰ μοῦ χρησιμεύσῃ καὶ μοῦ χρησιμεύει ἡδὴ. Καλὸν εἶνε νὰ μὴ περιφρονῇ τις μηδὲ νὰ παραμελῇ κανένα.» Καὶ αἱ πρὸς αὐτὴν θωπεῖαι καὶ περιποιήσεις της ἐφαίνοντο τοσοῦτον αὐθόρμητοι ὡς ἂν ἦσαν φιλικαὶ συμμαθητρίας διαχύσεις.

Πρὶν ἢ μεταβῆ πρὸς τὸν ἀδελφόν του, ἵνα προκλήσῃ τὴν μετ' αὐτοῦ συνδιαλλαγὴν ὁ δούξ ἐβάδισεν ἐπὶ τινὰ λεπτὰ ἐν τῇ αὐλῇ. Ἡσθάνετο νέας ἐξάψεις ὀργῆς, καὶ ἐφοβεῖτο μὴ δὲν κατορθώσῃ νὰ κρατήσῃ ἑαυτοῦ, ἂν ὁ μαρκησίος ἐπανελάμβανε τὰς ἐπιτιμησεις του. Τέλος ἀπεφάσισεν, ἀνέβη καὶ διῆλθε μακρὸν διάδρομον, ἀκούων τὸ αἷμά του τοσοῦτον ἰσχυρῶς σφύζον εἰς τοὺς κροτάφους του, ὡστ' ἐπνίγετο σχεδὸν ὁ κρότος τῶν βημάτων του.

Ὁ Οὐρβανὸς ἦτο μόνος ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ, ἣτις κατεῖχε δωμάτιον μακρὸν, γοθικοῦ ρυθμοῦ, μὲ ὑψηλοῦς θόλους, φωτιζόμενον ἀμυδρῶς διὰ μικρᾶς λυχνίας. Δὲν ἀνεγίνωσκεν, ἀλλ' ἀκούσας ἐρχόμενον τὸν δούκα, ἔθηκε ταχέως ἐνώπιον του ἐν βιβλίον, αἰδούμενος νὰ φανῇ ὡς μὴ δυνάμενος νὰ ἐργασθῇ.

Ὁ δούξ ἔστη μικρὸν θεωρῶν αὐτόν, πρὶν ἢ τῷ ἀποτείνῃ τὸν λόγον. Ἡ ὠχρότης αὐτοῦ καὶ οἱ ἐκ τοῦ ἄλγους κοῖλοι ὀφθαλμοὶ του τὸν συνεκίνησαν βαθέως. Ἐμελλε δὲ νὰ τεῖνῃ πρὸς αὐτόν τὴν χεῖρα, ὅτε ὁ μαρκησίος ἐγερεθεῖς τῷ εἶπε σοβαρῶς:

— Ἀδελφε μου, σὲ προσέβαλα πολὺ πρὸ μιᾶς ὥρας. Ὑπῆρξα πιθανῶς ἄδικος, ἀλλ' ὅπωςδήποτε δὲν εἶχα τὸ δικαίωμα νὰ σοῦ ἀποτείνω ἐπιτιμησεις, ἐγὼ ὅστις, μίαν μόνον γυναῖκα ἀγαπήσας καθ' ὅλην μου τὴν ζωὴν, κατέστην ἐνοχὸς τοῦ ὀλέθρου καὶ τοῦ θανάτου της. Ἀνγνωρίζω λοιπὸν τὸ παράλογον, τὴν τραχύτητα καὶ τὴν κενότητα τῶν λόγων μου, καὶ σοῦ ζητῶ εὐλικρινῶς συγγνώμην.

— Κ' ἐγὼ σ' εὐχαριστῶ ἐξ ὅλης μου τῆς ψυχῆς, ἀπήντησεν ὁ Γαετάνος σφίγγων τὰς δύο του χεῖρας· μοῦ κάμνετε χάριν μεγάλην, διότι ἤμην ἐγὼ ἔτοιμος νὰ σοῦ ζητήσω συγχώρησιν. Ἄν μ'

έρωτης διατί, οὐτ' ἐγὼ δὲν ἤξεύρω. Ἄλλ' ἐσυλλογίσθη, ὅτι παλαιὸν μαζή σου ὑπὸ τὰ δένδρα ἐκεῖνα σοῦ ἠρέθισα τὰ νεῦρα. Ἴσως καὶ σ' ἐπόνεσα, διότι ἔχω βαρεῖαν τὴν χεῖρα... Διατί δὲν μοῦ ὠμίλεις; Ἐπειτα... ἔπειτα... Ἴσως καὶ πρὸ καιροῦ σ' ἔκαμα νὰ ὑποφέρης, χωρὶς νὰ τὸ ἤξεύρω. Ἀλλὰ δὲν ἦτο δυνατόν νὰ μαντεύσω... Ἐπρεπε ὅμως νὰ τὸ εἶχα μαντεύσει, καὶ δι' αὐτὸ σοῦ ζητῶ κ' ἐγὼ εἰλικρινῶς συγχώρησιν, πτωχέ μου ἀδελφέ. Ἄ! διατί δὲν μοῦ ἐδείξεις ἐμπιστοσύνην, ὅστερα ἀπὸ τοὺς ὄρκους μας;

— Ἐμπιστοσύνην εἰς σέ! ὑπέλαθεν ὁ μαρκήσιος. Αἱ! καὶ δὲν βλέπεις ὅτι εἶνε ἡ μεγαλειτέρα μου ἀνάγκη καὶ ἡ ζωηρότερα μου δίψα, καὶ ὅτι ὄλος ὁ θυμὸς μου ἦτο πόνος μόνον ἐνδόμευτος; Ἐκλαια, ἔκλαια αἰματηρὰ δάκρυα, διότι μοῦ καθίστατο καὶ πάλιν ἀμφίβηλος ἡ ἐμπιστοσύνη σου. Δός με τὴν, ὦ, δός με τὴν καὶ πάλιν. Δὲν ἔμπορῶ πλέον νὰ τὴν στερηθῶ.

— Τί νὰ κάμω; Λέγε. Εἶμ' ἐτοιμὸς πάντοτε εἰς πᾶσαν δοκιμασίαν, διὰ πυρὸς καὶ διὰ σιδήρου. Ὅχι ὅμως καὶ δι' ὕδατος, σὲ παρακαλῶ. Ἄν πρόκειται νὰ πῶ νερόν...

— ὦ! βλέπεις ὅτι ἀστετεύουσαι πάντοτε... Ἄστειεύουμαι... διότι τοιοῦτοτρόπως ἐγὼ εὐχαριστοῦμαι, καὶ ἀφοῦ σὺ μ' ἀγαπᾷς πάντοτε, τὰ λοιπὰ δὲν μ' ἐνδιαφέρουν διόλου. Κ' ἔπειτα περὶ τίνος σπουδαίου πρόκειται; Τὴν ἀγαπᾷς τὴν χαριτωμένην αὐτὴν κόρην; Δὲν ἔχεις ἀδικον. Θέλεις νὰ μὴ τῆς ὀμιλήσω πλέον, νὰ μὴ τὴν ἀπαντήσω πλέον, νὰ μὴ τὴν κυττάξω ποτέ μου; Σοῦ τὸ ὀρκίζομαι, καὶ ἂν αὐτὸ δὲν σέ ἀρκεῖ, ἀναχωρῶ αὐριο, ἀμέσως τώρα, ἂν θέλης. Δὲν βλέπω τί ἄλλο ἔμπορῶ νὰ κάμω;

— Ὅχι, ὄχι, μὴ φεύγης, μὴ μ' ἀφήσης!... Δὲν βλέπεις, Γαετάνε, ὅτι ἀποθνήσκω;...

— Θεέ μου! τί εἶν' αὐτὰ ποῦ λέγεις; ἐφώνησεν ὁ δούξ, ὑπεγείρων τὸ σκιαδίον τῆς λυχνίας καὶ θεωρῶν κατὰ πρόσωπον τὸν ἀδελφόν του.

Δραττόμενος δὲ τῶν χειρῶν αὐτοῦ, καὶ μὴ κατορθῶν ν' ἀνεύρη ταχέως τὸν σφυγμὸν του, ἐψηλάφησε τὸ στήθος τοῦ ἀδελφοῦ του καὶ ἠσθάνθη τοὺς ἀτάκτους παλμούς τῆς καρδίας τοῦ ἀσθενοῦς.

Τὸ πάθημα τοῦτο εἶχε σπουδαίως ἀπειλήσει τὴν ζωὴν τοῦ μαρκησίου κατὰ τὴν πρώτην αὐτοῦ νεότητά. Θεραπευθὲν εἶχεν ἀφήσει εἰς αὐτὸν σωματικὴν εὐπάθειαν μεγάλην, νευρικὰς δυσφορίας, καὶ ἀποτόμους ἐναλλαγὰς ὀλιγοδρανεῖας καὶ βρώμης. Ἄλλ' ἐν συνόλῳ ἡ ζωὴ του ἦτο ἐπίσης ἀσφαλὴς ὡς καὶ πολλαὶ ἄλλαι ἰσχυρότεραι μὲν τὸ φαινόμενον ἀλλ' ἀσθενέστεραι κατὰ βάθος καὶ στερούμεναι τὸ ἐσωτερικὸν στήριγμα ὑγιᾶς θελησέως καὶ ἠθικῆς δυνάμεως. Νῦν ὅμως εἶχεν ἀναφανῆ τὸ παλαιὸν πάθημα καὶ τοσοῦτον μάλιστα σφοδρῶς, ὥστε δικαίως ἐταράχθη

ὁ Γαετάνος, βλέπων τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ παντελῶς ἐκλελυμένον καὶ οἴονει ἀγωνιῶντα.

— Μὴν εἰπῆς τίποτε εἰς τὴν μητέρα! εἶπεν ὁ μαρκήσιος ἐγειρόμενος καὶ ἀνοίγων τὸ παράθυρον. Δὲν πρόκειται ν' ἀποθάνω αὐριο. Ἐγὼ ἀκόμη δυνάμεις, ... Ποῦ πηγαίνεις;

— Πηγαίνω νὰ ἱππεύσω καὶ νὰ τρέξω εἰς ἀναζήτησιν ἰατροῦ...

— Ποῦ; τίνος; Κανεὶς δὲν ὑπάρχει ἐδῶ ὅστις νὰ γνωρίζῃ τὸν ὄργανισμόν μου καὶ νὰ μὴ τρέξῃ τὸν κίνδυνον νὰ μὲ φονεῖσῃ, ἂν ἐπιχειρήσῃ νὰ μὲ θεραπεύσῃ μὲ τὴν λογικὴν του. Πρόσεξε, ἂν ἐξασθενήσω ἀκόμη, νὰ μὴ μ' ἀφήσης εἰς χεῖρας τῶν ἀσκληπιῶν τῶν περιχώρων, κ' ἐνθυμοῦ ὅτι μία ἀφαιμάξις θὰ μὲ σαρώσῃ ὡς σαρώει ὁ ἄνεμος ἐν φθινοπωρινὸν φύλλον. Τόσα ἰατρικὰ ἐπῆρα πρὸ δέκα ἡδὴ ἐτῶν, ὥστε γνωρίζω τί μοῦ χρειάζεται καὶ θεραπεύομαι μόνος μου. Κύτταζε νὰ ἰδῆς, προσέθηκε δεικνύων πρὸς τὸν δοῦκα ξηρία διάφορα κατατεταγμένα ἐντὸς σύρτου τοῦ γραφείου του. Ἐγὼ ἐδῶ καὶ πρᾶντικὰ καὶ διεγερτικὰ, τὰ ὅποια μεταχειρίζομαι καταλλήλως, διότι γνωρίζω ἐξαιρέτα καὶ τὸ νόσημά μου καὶ τὴν θεραπείαν του. Ἔσο βέβαιος, ὅτι, ἂν ἦνε δυνατόν νὰ θεραπευθῶ, θὰ θεραπευθῶ, καὶ ὅτι θὰ κάμω πρὸς τοῦτο πᾶν ὅ,τι ὀφείλει νὰ κάμῃ ἄνθρωπος αἰσθανόμενος τὰ καθήκοντά του. Ἦσύχασε. Ἐπρεπε νὰ σοῦ εἰπῶ τί μὲ ἀπειλεῖ, διὰ νὰ μοῦ συγχωρήσῃ ἡ καρδία σου τὴν πυρετικὴν μου παραφορὰν. Ἀλλὰ μὴ τὸ εἰπῆς κανενός. Δὲν πρέπει νὰ τρομάζωμεν χωρὶς λόγον τὴν ταλαίπωρον μητέρα. Ἄν ἔλθῃ ἡ στιγμή νὰ τὴν προειδοποιήσω... Θὰ τὸ προαισθανθῶ καὶ θὰ σέ εἰδοποιήσω. Ἔως τότε μὴ ταράττεσαι, ... σὲ παρακαλῶ.

— Σὺ πρέπει νὰ μὴ ταράττεσαι, ὑπέλαθεν ὁ δούξ, καὶ ὅμως σὲ ταράττει φοβερὰ τὸ πάθος τὸ πάθος ἐξύπνησε τὴν πτωχὴν σου καρδίαν καὶ φυσικῶς καὶ ἠθικῶς. Σοῦ χρειάζεται ἔρωσ, εὐτυχία, μέθη, αἴσθημα! Ἠτύχει δὲν εἶνε ἀπελπίσις! Θέλεις, — λέγε — νὰ σ' ἀγαπήσῃ αὐτὴ ἡ κόρη; Θὰ σ' ἀγαπήσῃ! Τί λέγω; Σ' ἀγαπᾷ, σὲ ἠγάπησε πάντοτε ἀπὸ τὴν πρώτην ἡμέραν. Τώρα τὰ ἐνθυμοῦμαι ὅλα. Βλέπω καθαρά. Σὺ...

— Ἄφησε, ἄφησε! εἶπεν ὁ μαρκήσιος, πίπτων πάλιν ἐπὶ τοῦ κλιντηρός του. Δὲν ἔμπορῶ ν' ἀκούω ὅ,τι μοῦ λέγεις... μὲ πνίγει...

Μετά τινα ὅμως στιγμήν σιωπῆς, καθ' ἣν ὁ δούξ παρετήρει αὐτὸν ἀνησύχως, ἐφάνη βελτιωθεῖσα ἡ κατάστασις του, καὶ εἶπεν, ἐνῶ ἰλαρὸν μειδιάμα ἐφώτιζε τὴν μορφήν αὐτοῦ, ἀναλαβοῦσαν αἴφνης πᾶσαν τῆς νεότητος τὴν χάριν.

— Καὶ ὅμως εἶνε ἀληθὲς ὅ,τι λέγεις! Ἴσως εἶνε ὁ ἔρωσ καὶ τίποτε ἄλλο. Μ' ἐβαυκάλησες μὲ μίαν γοητευτικὴν πλάνην, καὶ μ' ἐκοίμισες ὡς παιδίον. Κύτταζε τὴν καρδίαν μου τώρα. Εἶν'

ἐντελῶς ἡσυχος. Τὸ ὄνειρον αὐτὸ ἐπνευσεν ὡς αὐρὰ καὶ τὴν ἐδρόσισε.

— Ἀφοῦ αἰσθάνεσαι τὸν ἑαυτόν σου καλλιτέρα, τῷ εἶπεν ὁ δούξ, ἀφοῦ πρότερον ἐθεβαιώθη ὅτι ἐπῆλθε γαλήνη, θὰ ἔκαμες καλὰ νὰ κοιμηθῆς ὀλίγον. Αἱ ἀγρυπνίαι σου εἶνε φοβεραὶ. Τὸ πρῶν ὅταν πηγαίνω εἰς τὸ κυνήγι, βλέπω πολλὰκις νὰ καίῃ ἀκόμη ὁ λύχνος σου.

— Καὶ ὅμως πρὸ πολλοῦ ἤδη δὲν ἐργάζομαι πλέον τὴν νύκτα.

— Ἄν πάσχῃς ἀγρυπνίαν, κάθημαι κ' ἐγὼ καὶ ἀγρυπνῶ μαζή σου. Ἐλα... νὰ ζαπλωθῆς ὀλίγον εἰς τὸ κρεββάτι σου.

— Ἀδύνατον.

— Ἄν αὐτὸ σὲ στενοχωρῇ, ἔμπορεῖς νὰ κοιμηθῆς ὀλίγον καθήμενος. Θὰ καθίσω πλησίον σου, θὰ σοῦ ὀμιλήσω περὶ ἐκείνης, ἔως ὅτου νὰ μὴ μ' ἀκούης πλέον.

Καὶ ὁ δούξ ὠδήγησε τὸν ἀδελφόν του εἰς τὸν θάλαμον αὐτοῦ, τὸν ἐκάθισεν εἰς εὐρὺν κλιντήρα, τὸν ἐπεριποίηθη ὡς μήτηρ τὸ παιδίον της, κ' ἐκάθισεν ἐγγὺς τοῦ κρατῶν τὴν χεῖρά του διὰ τῶν χειρῶν αὐτοῦ. Ὅλη του ἡ ἀγαθὴ φύσις ἀνεφάνη, καὶ ὁ Οὐρβανὸς τῷ εἶπεν ἵνα τὸν εὐχαριστήσῃ:

— Ὑπῆρξα βδελυρὸς ἀπόψε. Εἶπέ μου ὅτι μὲ συγχωρεῖς;

— Ἀκόμη καλλιτέρον σ' ἀγαπῶ, ἀπάντησεν ὁ Γαετάνος, καὶ δὲν σὲ ἀγαπῶ μόνος ἐγὼ. Καὶ ἐκείνη σὲ συλλογίζεται αὐτὴν τὴν στιγμήν.

— ὦ! δὲν μοῦ λέγεις ἀλήθειαν; μὲ νανουρίζεις μὲ ψῆμα μαγευτικόν, ἀλλὰ μοῦ λέγεις ψεύματα. Δὲν ἀγαπᾷ κανένα ἐκείνη, καὶ ποτὲ δὲν θὰ μ' ἀγαπήσῃ.

— Θέλεις νὰ τρέξω εἰς ἀναζήτησίν της, καὶ νὰ τῆς εἰπῶ ὅτι εἶσαι σπουδαίως ἀσθενής; Στοιχηματίζω ὅτι μετὰ πέντε λεπτὰ θὰ ἦνε ἐδῶ!

— Ἴσως, ἀπάντησεν ἡρέμα καὶ νοηλῶς ὁ μαρκήσιος. Εἶνε πλήρης χριστιανικῆς ἀγάπης καὶ ἀφοσιώσεως. Ἀλλὰ θὰ ἦτο δι' ἐμὲ πολὺ χειρότερον νὰ ἰδῶ τὸν οἰκτὸν τῆς καὶ τίποτε ἄλλο.

— Δὲν τὰ ἤξεύρεις σὺ αὐτὰ τὰ πράγματα. Ὁ οἶκος εἶνε ἡ ἀρχὴ τοῦ ἔρωτος. Κάθε πρᾶγμα πρέπει νὰ ἔχῃ μίαν ἀρχήν, ἡ ὅποια οὔτε μέση οὔτε τέλος εἶνε. Ἄν ἦθελες νὰ μ' ἀκούσης, ἐντὸς ὁκτῶ ἡμερῶν, σὲ βεβαίωσω...

— ὦ τώρα μοῦ κάμεις ἀκόμη περισσότερον κακόν. Ἄν ὁ ἔρωσ της ἦτο τόσον εὐκολὸς ὅσον νομίζεις, δὲν θὰ τὸν ἐπιθύμουν τόσον.

— Δὲν πειράζει; θὰ διαλυθῇ ἡ πλάνη σου καὶ θὰ ἡσυχάσῃς. Κέρδος καὶ αὐτό.

— Τὸ κέρδος αὐτὸ θὰ ἦτο τὸ τέλος μου, Γαετάνε, ὑπέλαθεν ὁ μαρκήσιος, ζωογονούμενος καὶ ἐντείνων τὴν φωνὴν αὐτοῦ. Τί δυστυχία νὰ μὴ μ' ἐνοήσῃ! Ἀλλὰ μὰς χωρίζει ἄβυσσος. Πρόσεξε

ἀδελφέ μου, πρόσσεξε. Μία μόνη ἀπροσεξία, μία σου ἐλαφρότης, μία παραδρομὴ τῆς ἀγάπης σου, δύναται νὰ μὲ φονεῖσῃ ἀμέσως, ὡς ἂν ἐλάμβανες πιστόλιον καὶ μ' ἐπυροβόλεις.

Ὁ δούξ εὐρίσκειτο ἐν μεγάλῃ ἀμηχανίᾳ. Ὑπέλαμβανεν ἀπλουστάτην τὴν θέσιν δύο ὄντων, συμπαθούντων μᾶλλον ἢ ἥττον πρὸς ἄλληλα, καὶ χωριζόμενων δι' ὑπερβολικῆς εὐλαβείας, ἣν αὐτὸς ἐθεώρει ἀναξίαν λόγου. Τὴν θέσιν ὅμως αὐτὴν περιέπλεκε, κατ' αὐτόν, ὁ μαρκήσιος διὰ παραδόξων λεπτολογιῶν καὶ δισταγμῶν. Ἦσθάνετο τὸν ἔρωτά του σεχνύμενον, ἂν ἡ δεσποινὶς Σαιν-Ζενέ παρεδίδοτο ἄνευ ἔρωτος κ' ἐνῶ τὸ πάθος αὐτοῦ τὸν ἐφόνευεν ὑπάρχον, τὸν ἐφόνευεν ἔτι βιαιότερον ἐκλείπον. Τὰ πράγματα ἦσαν ἀδιέξοδα, καὶ ἀπήλιπτον τὸν δοῦκα τοσοῦτο μᾶλλον, ὅσω τὴν ἀδιέξοδον αὐτὴν περιπλοκὴν ἐπεθύμει καὶ ἤθελεν ὁ ἀδελφός του. Ἐξακολουθῶν νὰ ὀμιλῇ μετ' αὐτοῦ καὶ ἀνερευνῶν μετὰ προσοχῆς τὰ κρύφια τῆς καρδίας του, κατεῖδεν ἐπὶ τέλους, ὅτι ἡ μόνη δυνατὴ χαρὰ, ἣν ἠδύνατο νὰ τῷ παράσχη, ἦτο νὰ βοηθήσῃ αὐτὸν νὰ μαντεύσῃ τὴν ἀγάπην τῆς Καρολίνας καὶ νὰ ἐμπνεύσῃ εἰς αὐτὸν τὴν ἐλπίδα, ὅτι τὸ αἰσθημά της θ' ἀνεπτύσσετο βαθμηδὸν καὶ ἡρέμα. Ἐνόσω ἡ φαντασία του ἐπλανᾶτο ἐν τῷ παραδείσῳ τῶν πρώτων ἀγνῶν καὶ αἰθερίων οὕτως εἰπεὶν ἔρωτικῶν συγκινήσεων, ὁ μαρκήσιος ἐβαυκαλᾶτο ὑπὸ ἰδεῶν χαρμωσύνων κ' ἐτέρπετο ἐν ἀγαλλιάσει. Ἄλλ' εὐθύς ὡς ὑπεδείκνυτο αὐτῷ ἡ στιγμή, καθ' ἣν θὰ ἠναγκαζέτο νὰ προβῇ εἰς ἀπόφασιν ἢ νὰ τοιμήσῃ ὁμολογίαν, ἠσθάνετο πάραυτα ὡσεὶ ἐπικειμένην ἀναπόδραστον συμφορὰν καὶ δυστυχῶς δὲν ἠπατάτο. Ἡ Καρολίνα ἐμελλε ν' ἀρνηθῆ καὶ νὰ φύγῃ, ἢ, ἂν ἐδέχετο τὴν χεῖρά του, — διότι ἡ τιμὴ τοῦ μαρκησίου ἀπέκλειε πᾶσαν ἰδέαν ἀποπλανήσεως — ἡ γηραιὰ του μήτηρ ἐμελλε ν' ἀπελπισθῆ καὶ ν' ἀποθάνῃ ἴσως ἐκ τῆς διαλύσεως τῶν ἐλπίδων της.

Αἱ σκέψεις αὐταὶ ἀπησχόλουν τὸν δοῦκα, διότι ὁ Οὐρβανὸς ἤρχισεν ἤδη ν' ἀποκοιμίζεται, λαβῶν πρῶτον τὴν ὑπόσχεσιν αὐτοῦ ὅτι ἤθελεν ἀπέλθει καὶ αὐτὸς ν' ἀναπαυθῆ ἅμα τὸν ἐβλεπε κοιμώμενον. Ὁ Γαετάνος ἠγανάκτει μὴ εὐρίσκων μέσον νὰ τὸν ὑπηρετήσῃ ἀποτελεσματικῶς. Διελογίζετο νὰ προειδοποιήσῃ τὴν Καρολίαν, νὰ ἀποταθῆ εἰς τὴν ἀγαθότητά της καὶ τὴν πρὸς τὸν μαρκήσιον ὑπόληψιν αὐτῆς, καὶ νὰ τὴν παρακαλέσῃ ὅπως περιποιηθῆ μὲν κατὰ τὸ δυνατόν τὴν ἠθικὴν κατάστασιν τοῦ νοσοῦντος, ἀποκρύψῃ δὲ εἰς αὐτὸν τὴν θέσιν τοῦ μέλλοντος καὶ τὸν διασκευάσῃ δι' ἀρίστων ἐλπίδων καὶ ποιητικῶν ψευδασμῶν. Ἄλλ' οὕτω πρᾶττων ἐξώθει τὴν ταλαίπωρον κόρην εἰς κινδυνώδη καὶ ὀλισθηρὰν κλιτὴν, δὲν ἦτο δ' ἐκείνη τοσοῦτον παιδίον, ὥστε νὰ μὴ ἐνοήσῃ ὅτι διεκύβευεν οὕτω τὴν ἰδίαν

αυτῆς τιμὴν ἴσως δὲ καὶ τὴν ἡσυχίαν τοῦ βίου της.

Ἡ μοῖρα, ἣτις εἶνε λίαν ἐνεργὸς εἰς τὰ δράματα ταῦτα, διότι ἡ ἐνεργεία της ἀπαντᾷ συνήθως ψυχὰς προδιατεθειμένας νὰ ὑποστῶσιν αὐτήν, ἐπραξεν ὅ,τι ὁ δοῦξ δὲν ἐτόλμα νὰ πράξῃ.

Ἔπεται συνέχεια.

ΤΑ ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΗΜΩΝ ΣΧΟΛΕΙΑ

[Συνέχεια· ἰδὲ σελ. 463]

Ἄλλη μάστιξ τῆς δημοτικῆς ἐπαιδείσεως εἶνε τὸ ἀμέθοδον τῆς διδασκαλίας καὶ τὸ ἀκατάρτιστον τῶν διδασκάλων, οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην συνείδησιν τῆς ἱερᾶς αὐτῶν ἀποστολῆς ἐχόντων.

Ἐντὸς τῆς ἐκκλησίας (τοῦ χωρίου Ἀγραφῶν) γράφει ὁ κ. Παπαμάρκου, ὑπάρχουσι θρανία τινὰ κακὰ ἐπὶ τούτων κἀθηται 33 μαθηταὶ ῥυπαρώτατοι, ἀηδέστατα ἀπόζοντες, τέλειον ἀνάγωγος, ἐπιτηδειότητά τινα μόνον ἐν τῇ ἀριθμητικῇ καὶ τῇ γραφῇ κεκτημένοι· ὁ τρόπος τῆς ἀναγωγῆς εἶνε τι παράδοξον. Τοιοῦτό τι οὐδέποτε μέχρι τοῦδε ἀπήντησα κατὰ τὸν πολυχρόνιον διδασκαλικόν μου βίον ἐν τοῖς ἐλληνικοῖς σχολείοις. Ἀνάλογόν τι τούτου συμβαίνει ἐν τοῖς τῶν κατωτάτων τάξεων τῶν Ἰουδαίων ἐλεεινοτάτοις σχολείοις. Δ' ἐρρίνου καὶ συρομένης καὶ μονοτόνως ἀπηχούσης μεγάλης φωνῆς ἀναγιώσκουσιν οἱ πρὸς τοῦτο πρῶτον ἐπιμελῶς καὶ σφόδρα γελοῖως κατασκευαζόμενοι μαθηταὶ κατὰ τὸν τρόπον τῶν ἀτέγων καὶ βαναύσων ἐκείνων ἱεροψαλτῶν, οἵτινες ἀλαζονικώτατα παρασκευαζόμενοι ὡς τὸ « εἰς τὸ ρεῦμα τῆς ζωῆς μου » ψάλλωσι, ἀηδῶν τῶν παρισταμένων ἀκραταῖς οὐ σμικρὴν προξενούσι.»

Ὁ κ. Ν. Γ. Πολίτης ἐν τῇ ἐξαιρέτῳ αὐτοῦ περὶ τῶν σχολείων τῆς ἐπαρχίας Βῶλου ἐκθέσει ἐπάγεται τὰ ἐξῆς:

« Περὶ δὲ τῶν πλείστων ἐκ τῶν λοιπῶν σχολείων, ἂν κατὰ μέρος θέσωμεν τὰ γραμματοδιδασκαλεῖα περὶ ὧν οὐδὲ λόγος πρέπει νὰ γίνηται, δυνάμεθα ἀπολύτως νὰ εἰπώμεν ὅτι οἱ ἐξ αὐτῶν ἀπολυόμενοι παῖδες, ὡς ὁ ἀλλαντοπώλης τοῦ κωμικοῦ, οὐδὲν ἐπίστανται

πλὴν γραμμάτων καὶ ταῦτα μὲν τοι κακὰ κακῶς.

Διότι κυρίως μόνον ἀναγνώσιν διδάσκονται οἱ παῖδες καὶ ταύτην ξηρὰν, μονότονον, ἄψυχον, ἄνευ ὑποκρίσεως, καὶ ἐκτὸς τῆς ἀναγωγῆς ὀλίγην γραφὴν ἀλλ' ἄμορφον καὶ ἀφιλόκαλον. Εὐτυχῆς δ' οἱ μαθηταὶ ὅσοι σὺν τούτοις ἀποκομίζουσι μετὰ τοῦ ἀπολυτηρίου καὶ ἐφόδιον μαθηματικῶν γνώσεων ἐπαρκῆς εἰς πρόχειρον καταστιχογραφίαν, διότι ὀλίγιστοι γινώσκουσι νὰ ἐκ-

τελῶσιν ἀπταιστῶς τὰς τέσσαρας πράξεις τῆς ἀριθμητικῆς.

«... Ὡς ἱκανῶς ἐνδεικτικὸν διδασκαλικῆς ἀπειροκαλίας σημειοῦμαι ὅτι ἐν τινι σχολείῳ ἤκουσα ἀπαγγελλόμενον ἐν ποίημα τοῦ μακαρίτου Σκόκου, τὴν *Ἑλλάδα καὶ τὸν Ὀθωρα*, ὅστις ὡς ἀπῆται ἡ περίστασις, εἶχε βαπτισθῆ εἰς Γεώργιον μὲ μεγάλην θυσίαν τοῦ μέτρου. Ἐν τῷ ποιήματι τούτῳ ἡ πάσχουσα Ἑλλάς ζητεῖ τὴν ἀρωγὴν τοῦ Βασιλέως:

Τὸν βασιλέα θεωρεῖ ζητεῖ νὰ πλησιάσῃ,
Ἐμπερδευμένη ἔβρισκεται εἰς θάμνους καὶ εἰς δάση.

«... Ὅπως ὦμεν δίκαιοι ὅμως ἀνάγκη ν' ἀποδώσωμεν τὴν ἔλλειψιν ταύτην (περὶ τὴν διδασκαλίαν τῶν κορασίων) οὐχὶ πάντοτε εἰς τὴν ἀνικανότητα τῶν διδασκάλων ἀλλ' εἰς τὸ ἀμέθοδον τῆς διδασκαλίας ἐν τῷ Ἀρσακείῳ, ὅπου αὐταὶ ἐκπαιδεύονται. Διότι καὶ αὐταὶ αἱ ἀριστεύουσαι τῶν διδασκάλων ἀκολουθοῦσιν ἀκριβῶς τὴν αὐτὴν καὶ αἱ ἀνίκανοι μέθοδον ἢ μᾶλλον ἀμεθοδίαν. Διὰ τοῦτο οὐδαμῶς ἐξεπληροσώμην βλέπων κοράσια δυνάμενα νὰ ἐπαναλάβωσιν ἀπταιστῶς ἀπὸ στήθους ἕρμαθους κανόνων τῆς γραμματικῆς ἢ τοῦ συντακτικοῦ, ἀνίκανα δὲ νὰ ἐφαρμόσωσι καὶ τοὺς ἀπλουστάτους αὐτῶν, μένοντα ἄναυδα ὑσάκεις ἠρωτῶντο περὶ τινος ἱστορικοῦ θέματος, περὶ οὗ ἠδύναντο εἰπεῖν τροχάδην ν' ἀπαγγείλωσι ἀπὸ στόματος ὀλοκλήρους σελίδας ἐκ τῆς ἱστορίας τῶν εἰς τὸν γινώσκοντὰ νὰ ἐρωτᾷ αὐτὰ κατὰ τὸν ὠρισμένον τρόπον ἢ μετὰ κωμικῆς ἀκριβείας ἐπαναλαμβάνοντα ἐπὶ λέξει τὸ κείμενον ἐγχειρίδιου τινὸς οἰκιακῆς οἰκονομίας, ἐρωτώμενα πῶς γίνεται ἡ *μπουγάδα* ἢ πῶς *ράπτεται* ἡ *ἀπαρωδελοριά*.»

Ἐκ τῶν διδασκάλων, γράφει ὁ τὰ δημοτικὰ σχολεῖα τῶν ἐπαρχιῶν Λαρίσης καὶ Ἀγυῖας ἐπιθεωρήσας κ. Π. Π. Οἰκονόμου, ὅλοι νομίζουσιν ὅτι ἡ ἄνευ ἀναγωγῆς, ἡ γραφὴ καὶ ἡ ἀριθμητικὴ εἶνε ὁ σκοπὸς τοῦ σχολείου. Εἰς τὰς ἀπλουστάτας ἐρωτήσεις, εἰς τὰς ὁποίας ὁ ἐκ τριῶν δοῦ παῖς ὁ μηδέποτε εἰς τὸ σχολεῖον πατήσας γελῶν ἀποκρίνεται, οἱ μαθηταὶ τῶν σχολείων Θεσσαλίας ἴστανται χάσκοντες ὁ δὲ διδάσκαλος θεᾶται ξηροκαταπίνων.

«Ὡς πρὸς δὲ τὰ σχολεῖα τῶν θηλέων ἐπικρατεῖ ἡ αὐτὴ ἀθλιότης καὶ ἡ αὐτὴ ἀδεξιότης εἰς τὸ διδάσκειν καὶ παιδαγωγεῖν.»

«Οἱ πλείστοι τῶν διδασκάλων, σημειοῦται ὁ κ. Χ. Πούλιος, ὑπὸ ἐπιτροπῶν χειροτονηθέντες τοιοῦτοι, οὐ μόνον ἀγράμματοι εἶσι, ἀπαιδαγωγῆτοι καὶ ἀδαεῖς τοῦ διδασκαλικοῦ καθήκοντος, ἀλλὰ καὶ λίαν ὀκνηροὶ καὶ ἀμελεῖς ἐν καὶ μόνον κατορθοῦντες διὰ τῆς ἀπειλῆς καὶ τῶν βραδυσμῶν: οἱ μαθηταὶ αὐτῶν νὰ μανθάνωσι τὰ διάφορα τοῦ σχολείου μαθήματα ὡς ἄλλοι ψιττακοὶ

μηδὲν σχεδὸν ἐννοοῦντες ἐκ τῶν διδασκόμενων· ἄρα διδασκτικὴ μέθοδος ὅλως ἐλλείπει.»

Ὁ κ. Ἐλευθέριος Κούσης, οὗ ἐμνημονεύσαμεν ἤδη, ἐπάγεται περὶ τοῦ τρόπου τῆς διδασκαλίας τὰδε: « Πλείστοι μὲν τούτων καὶ πείραν καὶ ἱκανότητα καὶ ζῆλον κέκτηνται, ἀλλ' ἐλάχιστα δύνανται νὰ ὑπερπηδήσωσι τὸν φραγμὸν τοῦ ψιττακισμοῦ καὶ μηχανισμοῦ τὸν ὑπὸ τῆς παλαιᾶς μεθόδου ἐγειρόμενον· οἱ πλείστοι δὲ τῶν λοιπῶν ἐντὸς τῶν στενῶν ὁρίων τῆς παλαιᾶς μεθόδου περιδεῶς ἐγκλεισμένοι, τῆς γραμματικῆς τοῦ Γενναδίου τῶν κανόνων καὶ τῶν σπανιωτάτων καὶ ποιητικῶν τύπων ἀπριξέ εἰσὶν καὶ τὴν χρηστομάθειαν τοῦ *Ραγκαθῆ* ὡς ἀναγνωστικὸν βιβλίον μεταχειρίζονται.»

«Ἐστεῖλα κ' ἔφερα, σημειοῦται ὁ ἐπιθεωρητῆς τῶν σχολείων τῶν ἐπαρχιῶν Οἰτύλου καὶ Γυθείου κ. Ε. Χ. Καραβᾶς, τὸν διδάσκαλον Προαστείου, ὃν ἐρωτήσας πόσους μαθητὰς ἔχει, ἂν φοιτῶσι τακτικά, τίνα μαθήματα ἐδίδαξε καὶ πῶς τὰ ἐδίδαξε ἔμαθον παρ' αὐτοῦ ὅτι μαθηταὶ φοιτῶσιν ὅσοι ἀνωτέρω ἐμνημόνευσα, μέθοδον δὲ ἠκολούθησε τὴν *τακτικὴν*! καὶ ἐδίδαξεν αὐτοὺς τὰ πάντα. Τότε, τῷ λέγω, ἀπαρακαλῶ, κύριε, ὡς ἀναγνωστικὸν βιβλίον, σὲρ' εἰπεῖν, τί μετεχειρίσθη; — «Μὰ νὰ σοι εἰπῶ, μοι ἀπήντησε, δὲν εἰξεύρω καὶ ἐγώ.» Ἐν τούτοις ἤρχισε νὰ ἐξετάζῃ ἱστορίαν ἐλληνικὴν ὡς ἐξῆς: « Πῆ δεινά: μετὰ δὲ ταῦτα ἐστράφη ὁ *Ξέρξης* » κτλ. Ἦρχισεν ὁ μαθητῆς, ἐν ἄλλαις λέξεσιν ἐτέθη εἰς κίνησιν ἢ μηχανή... Τότε ἔλαβον εἰς χεῖρας μου τὸ ἀναγνωστικὸν βιβλίον καὶ εἶδον ὅτι περιέχει καὶ Πλάτωνα καὶ Δημοσθένην καὶ Ἀριστοφάνη καὶ Ἀριστοτέλην καὶ Πίνδαρον καὶ Θεουκιδίδην καὶ Αἰσώπον καὶ Αἰλιανὸν καὶ μονοῦ ἦτο εἰς ἐλεεινὸς κέντρων πρὸς ἄλλον σκοπὸν συνερραμμένος· τὸ ἔδωκεν εἰς τὸν μαθητὴν ν' ἀναγνώσῃ καὶ ἤρχισεν ἡ σεσυρμένη καὶ μονότονος καὶ ἀσυνείδητος ἀνάγνωσις... Ὁ διδάσκαλος μονοουχὶ δακρύων ἐκ τῆς χαρᾶς ἀναθέτει εἰς αὐτοὺς ν' ἀπαγγείλωσι ἀπολυτικά, κοντάκια, δὲν εἰξεύρω πότεν, τὸ ἔρθρον μίξ ἐφημερίδος Ἀθηναϊκῆς, εἶτα δὲ ἤρχισεν ἡ παντομίμα καὶ συνέσπελλον μετὰ στενοχωρίας τὸν γέλωτα.

«— Ἀρκεῖ, τοῦ λέγω, κύριε διδάσκαλε, ἀξιόλογα, θαυμάσια! διὰ νὰ με ἀφήσῃ ἡσυχον. Ἐὰν δὲ εἶχον καὶ ἔγνος τι ἀμφιβολίας ὅτι αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος εἶνε εἰς κατὰστασιν διανοητικῆς πτωχείας, ἀφίνω τὴν παντελῆ ἀπαιδευσίαν, μοι τὸ ἐξήλειψεν ὅταν τὸν εἶδον ἐπὶ παρουσίᾳ καὶ πρὸ πάντων ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ σχολείου νὰ *κουρτίσῃ* ἐν σιγᾶρον, καὶ τὸ νοστιμώτερον ὅταν ἀπηρεχόμεν νὰ μοῦ φιλήσῃ τὴν χεῖρα.»

Τοιοῦτοι εἶνε οἱ διδάσκαλοι ἡμῶν, εἰς οὓς τὸ ἔθνος ἀνέθηκε τὴν ὑψίστην τῶν ἐντολῶν, τὴν μόρφωσιν ἐλλήνων πολιτῶν, παρέδωκε χιλιάδας

ψυχῶν, ἐνεπιστεύθη τὸ μέλλον αὐτοῦ: ὀκνηροὶ, ἀξέστοι, σηπόμενοι ἐν ῥυπαρίᾳ καὶ ἀπαιδευσίᾳ, σκοτεινὴν ἔχοντες τὴν διάνοιαν καὶ ἐσθερμένην τὴν καρδίαν, ἄνευ συνειδήσεως, ἄνευ ἐνθουσιασμοῦ.

Ἄλλ' ἄρα γε οὗτοι πταίονσι τοιοῦτοι ὄντες; ἦτο δυνατόν νὰ ἦσαν ἄλλοιοι;

«Καὶ τοῦ Pestalozzi ἡ θερμότης διδασκαλικῆς καρδίας, ἀναφωνεῖ ὁ κ. Χ. Παπαμάρκου, καὶ τοῦ Trotzenhof ἡ δαιμονία διδασκαλικὴ φύσις καὶ τῶν μεγάλων τοῦ γένους ἡμῶν διδασκάλων ἡ πύρινος ἐθνικὴ ψυχὴ θὰ κατεμαραίνετο καὶ θ' ἀπεψύχετο περικυλιδουμένη ἐν σχολικαῖς περιστάσεσιν οὕτω χαλεπαῖς. Ὁ βουλευτῆς, ὁ δήμαρχος, ἡ ἐφορευτικὴ ἐπιτροπὴ, οἱ ἐπόπται, ὁ ταμίης, ὁ τοκογλύφος, οἱ γονεῖς τῶν παιδῶν, οἱ παῖδες αὐτοὶ λὰξ πατοῦσι τὸν ἀνίσχυρον καὶ ἀπροστάτετον δημοδιδάσκαλον, ἀπειλοῦντες αὐτὸν ἐκάστοτε, περιφρονούντες αὐτὸν, ἀφανίζοντες αὐτόν... Τὶ ἠδύνατο καὶ ὁ τεχνικώτατος καὶ ἐνθουσιαστώτατος γερμανός, ἔλθετος ἢ ἄγγλος διδάσκαλος νὰ πράξῃ ἐκν αἴφνης ἐρρίπτετο εἰς τὴν μισγάγκειαν ταύτην τῆς παντοδαπῆς ἐλληνικῆς σχολικῆς ἀθλιότητος; ἔλεγον κατ' ἐμαυτὸν παρευρισκόμενος ἐν δημοτικῶν σχολείοις λάμπουσιν ἐκ τῆς τοῦ Ἑλλήνος δημοδιδασκάλου ἐργασίας πάντως ἡ ἀπελπισία θὰ ἐμάραριν αὐτόν σφόδρα δὲ δυσανασχέτων θὰ ἐγκατέλειπε καὶ σχολεῖον καὶ ἄρχοντας σχολικοὺς καὶ μισθᾶριον εὐτελέστατον καὶ θὰ ἐγίνετο κἀπηλος ἢ κρεωπώλης, ἵνα εὐμαρέστερον καὶ μᾶλλον ἀνεξάρτητον βίον τῇ οἰκογενεῖᾳ αὐτοῦ παράσχῃ...»

«... Τῇ ἀληθείᾳ ὅσον κακὴ καὶ ἂν εἶνε ἡ καθόλου ἐν τοῖς σχολείοις ἐργασία τῶν δημοδιδασκάλων, πάντως εἶνε πολλῶ ἀνωτέρα τῆς ἐργασίας ἀνθρώπων τόσο γλισχρῶς, πρὸς καταφρόνησιν τοῦ διδασκαλικοῦ ἔργου, καὶ πρὸς περιύβρισιν τῆς ἀνθρωπίνης ἀξίας, μισθοδοτουμένων ταλαιπώρων ἐλλήνων δημοδιδασκάλων. Ὅταν δὲ εἰς ταῦτα προστεθῶσι καὶ αἱ λοιπαὶ περὶ τὴν λῆψιν τοῦ γλισχρῶτατου μισθορίου αὐτῶν ἐλεεινότητες καὶ ταλαιπωρίαι, θὰ θαυμάσῃ τις τὴν ἐν τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων ἐγκειμένην δύναμιν τῆς ὑπομονῆς.»

«Τίς λοιπὸν εἶνε ὁ λόγος, ἐρωτᾷ μετὰ πόνου ὁ κ. Ν. Σπαθῆς, δι' ὃν ἀφ' ἐνὸς μὲν ἐπλεόνασεν ἡ ἀνικανότης, ἀφ' ἑτέρου δὲ οἱ δημοδιδάσκαλοι ἀδιαφοροῦσι τοσοῦτον καὶ περὶ παύσεως, ἣτις εἶνε ἡ ποινὴ ἢ προσήκουσα εἰς τοὺς τὴν τάξιν τῶν ἐγκαταλιμπάνοντας; Κατ' ἐμὲ τοῦ μὲν πρώτου λόγος εἶνε ἡ κατ' ὑπερβολὴν εὐποριστία τῶν διπλωμάτων, τῆς δὲ ἀδιαφορίας ἡ διὰ τὸ γλισχρον τῆς μισθοδοσίας ἐλλείψεις συμφέροντος... Καὶ εἰκότως διότι ὁ τριτοβάθμιος δημοδιδάσκαλος... θ' ἀπέλθῃ εἰς τηλέθρονά κώμην πολλὰς εἰς ὑψηλὸν καὶ δυσδίδοτον ὄρος κειμένην· ἐκεῖ θὰ ζήσῃ ἐν τῷ μέσῳ κοινωνίας ἀγροίκου καὶ πε-

νομένης ἢ φιλαργύρου ὡς ἐρημίτης στερούμενος πάσης καὶ ἠθικῆς καὶ ὕλικῆς ἀπολαύσεως· λήξαντος τοῦ μηνὸς θὰ ἴδῃ τὸν ἀνεπαρκῆ μισθὸν τοῦ ἐτι περιειρόμενον, διότι ἔνα λάβῃ αὐτόν, ἢ θὰ προσφύγῃ εἰς τὸν ἐν τῇ κώμῃ εἰσπράκτορα καὶ οὗτος θὰ κρατήσῃ τὸ πρόλημμα ἢ θὰ καταβῇ πρὸς τὸν ταμίαν εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῆς ἐπαρχίας ἢ τοῦ νομοῦ, καὶ θὰ ὑποβληθῇ εἰς τὰς δαπάνας τοῦ ταξιδίου... Οὕτω μεταξὺ ἀγροικίας καὶ πενίας διαβίων καὶ περὶ ἔργον ἀτερπές καὶ μᾶλλον ἀηδές ἐνασχολούμενος ὁ ῥιγῶν καὶ πειναλέος δημοδιδάσκαλος πῶς νὰ μὴ ἀπογοητευθῇ καὶ πῶς νὰ μὴ πάθῃ ἠθικῶς τε καὶ φυσικῶς; «Ἐρρέτω λοιπὸν καὶ ἡ θέσις μου!» δύναται οὗτος ἐπὶ τέλους ἐαρινήν τινα προίαν νὰ εἴπῃ· «ἴσως ἡ παῦσις μου ἀναγκάζουσά με νὰ ζητήσω ἄλλον πόρον ζωῆς μὲ φέρεῖ εἰς εὐτυχίαν!» καὶ ταῦτα λέγων νὰ κλείσῃ τὸ ἥδη ἔρημον μαθητῶν διδασκῆριόν του καὶ ν' ἀπέλθῃ πρὸς τοὺς γονεῖς ἢ τοὺς φίλους τοῦ ἔνα συσκεφθῇ μετ' αὐτῶν περὶ τοῦ μέλλοντός του. Εἰδὼν ποτε γελοιογραφίαν ἐν Βυζαρίᾳ τοῦ ἀνεχομένου νὰ ζῆ ὑπὸ γλισχρότατον μισθὸν δημοδιδασκάλου δυνάμεν νὰ χρησιμεύσῃ κάλλιστα καὶ διὰ τὸν ἑλληνα συνάδελφόν του· ἡ γραφὴ ἐξελίσσετο ἐν διπτύχῳ· καὶ ἐν μὲν τῇ δεξιᾷ πτυχῇ παρίσταντο ἀγριοπαῖδες ἐν σχολεῖῳ φωνάζοντες, χειρονομῶντες καὶ ἀμοιβαίως διὰ τῶν βιβλίων τυπτόμενοι, ἀπέναντι δὲ τούτων δημοδιδάσκαλος βρακένδυτος καὶ ἰσχνός καὶ τὴν ὄψιν ἐλεεινὸς ἀγωνιζόμενος νὰ καθησυχάσῃ αὐτούς· ἐν δὲ τῇ ἀριστερᾷ ἀγγέλι χαίρων βόσκουσα ἐν σκιερῷ δάσει καὶ ὑπὸ θαλερὸν δένδρον χοιροβοσκὸς εὐσταλῆς τὸν ἱματισμὸν καὶ τὴν ὄψιν εὐτραφῆς καὶ ῥοδόχρους, ἔχων ἐν τῷ προσώπῳ τοὺς χαρακτῆρας τοῦ ἀπέναντι δημοδιδασκάλου· καὶ ὑπὸ τὸ δίπτυχον ἡ ἐπιγραφή: ὑστερῆ μου γνῶσι νὰ σὲ εἶχα πρῶτα!»

«Ἐν ὅσῳ ὁ διδάσκαλος, σημειοῦται ὁ κ. Π. Π. Οἰκονόμου, εἶνε ἠναγκασμένος νὰ τρέμῃ ὑπὸ τὸ ξίφος τοῦ βουλευτοῦ ἢ δημάρχου, ἢ κοιμητάρχου, νὰ ἔρπῃ πρὸ τοῦ εἰσπράκτορος ἢ ταμίου διὰ νὰ λάβῃ δίκην ἐπαίτου τὸν δεδουλευμένον εὐτελῆ μισθὸν του καὶ νὰ λαμβάνῃ αὐτὸν κατόπιν πολλῶν ἀναβολῶν καὶ ἀποπομπῶν καὶ εἰς τὸ χειρότερον νόμισμα, ἄς μοὶ ἐπιτραπῇ νὰ καλέσω τὴν τοιαύτην παιδείαν τὴν μεγαλειτέραν βαναυσίαν».

«Οἱ διδάσκαλοι τῆς Φθιώτιδος, γράφει ὁ ἐπιθεωρήσας τὰ σχολεῖα ταύτης κ. Ἐλευθέριος Κούσης, εἰσὶν ἠναγκασμένοι νὰ προσέλθωσιν πρὸς ἀπολαβὴν τοῦ μισθοῦ εἰς τὴν πρωτεύουσαν Λαμίαν, ἢς πολλοὶ καὶ 12 καὶ 18 ὥρας ἀπέχουσι ἐνταῦθα δὲ ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν καὶ ἀπὸ ἐβδόμαδος εἰς ἐβδόμαδα παραπεμπόμενοι τελευταῖνες, ἔνα μὴ τὸν γλίσχρον μισθὸν αὐτῶν εἰς ὁδοπορικὰ καταναλώσωσιν εὐρίσκουσι φιλόνηθρον

τινα καὶ συμπαθῆ, παρ' ᾧ ἐξαργυροῦσι μὲ ἐκπτώσιν 8-10 τοῖς % τοὺς μηνιαίους μισθοὺς των».

«Πῶς δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν καλοὺς διδασκάλους, ἀναφωνεῖ ὁ μήπω μνημονευθεὶς ἐπιθεωρητῆς τῶν δημοτικῶν σχολείων Γορτυνίας κ. Π. Παυλάτος, ἀφ' οὗ ὁ δημοδιδάσκαλος ὁ αἴρων τὰς ἀμαρτίας τοῦ κόσμου... ὕβριζεται, προπηλακίζεται, ἐξευτελίζεται καὶ ὡς Παρίας θεωρεῖται, ὥστε καὶ ἡ προσηγορία μόνον δημοδιδάσκαλος ἀρκεῖ ν' ἀφαιρέσῃ παρ' αὐτοῦ καὶ τὴν ἐλαχίστην ἀξίαν; Καὶ δὲν εἶνε ἱκανὴ ἀρὰ γὰρ ἡ τοιαύτη κατάπτωσις τοῦ δημοδιδασκαλικοῦ ἐπαγγέλματος ὅπως ἐξορίσῃ ἐκ τῆς χορείας τῶν δημοδιδασκάλων πάντα ἱκανὸν καὶ ἐγγράμματον δημοδιδάσκαλον;»

«Πρέπει ν' ἀκούῃ τις ἐκτραγωδοῦμενα τὰ δεινὰ των, λέγει μετ' ὀδύνης ὁ κ. Ν. Χ. Καραβᾶς, πρέπει νὰ μάθῃ παρ' αὐτῶν τῶν ἰδίων ἀλγεῖνως διηγουμένων ὅτι ὁ γλίσχρος μισθὸς των περικοπτόμενος ἀπ' ἐδῶ, περικοπτόμενος ἀπ' ἐκεῖ, δεκατιζόμενος ἀπὸ τοὺς αἰσχροκερδεῖς τοκογλύφους, φορολογούμενος ἀπὸ τὸν ταμίαν, ὁ ὁποῖος —εἰρήσθω πρὸς τιμὴν του!— δὲν λαμβάνει ὡς μοὶ εἶπον χρήματα ὅταν πρόκηται νὰ ἐξοφλήσῃ ἀπόδειξιν δημοδιδασκάλου, ἀλλ' ἀρκεῖται εἰς τὰ προσφερόμενα ὀνήθια, ἀποβαίνει πολὺ μικρότερος τοῦ μισθοῦ ἐνὸς ἐπιστάτου ἢ δημοτικοῦ ἢ ἑλληνικοῦ σχολεῖου, πρέπει ἰδιοῖς ὡσὶ ν' ἀκούσῃ αὐτὰ καὶ ἂν δὲν βαγισθῇ ἡ καρδιά του ἐκ τῆς συγκινήσεως, θὰ εἴπῃ ταῦτό ὅτι εἶνε ἄκαρδος!...»

Σταματήσωμεν ἐνταῦθα. Πρὸς τί νὰ ἐνδιατριψώμεν ἐπὶ μᾶλλον εἰς τὴν ζοφερὰν περιγραφὴν τῆς οἰκτροτάτης καταστάσεως τῆς δημοτικῆς ἡμῶν ἐκπαιδεύσεως; πρὸς τί ν' ἀναφέρωμεν τὴν ἐκ τῆς ἀτάκτου φοιτήσεως τῶν μαθητῶν καὶ τῆς ἐπὶ μῆνας ὅλους ἀπουσίας αὐτῶν ἀποσύνθεσιν τοῦ σχολεῖου; πρὸς τί νὰ παραθέσωμεν χωρία τῶν ἐπιθεωρητῶν ἀφηγουμένων ὅτι πλείστοι πολλαχοῦ μαθηταὶ ἄνευ βιβλίων ἔνεκα πενίας ἢ φιλαργυρίας τῶν γονέων ἢ διὰ τὸ δυσπόριστον αὐτῶν φοιτῶντες εἰς τὸ σχολεῖον ἀνυπέροβλητον πρόσκομμα πρὸς πᾶσαν διδασκαλίαν ἀνεγείρουσι; πρὸς τί νὰ περιγράψωμεν τὰς ὕβρεις καὶ τοὺς ἐξευτελισμοὺς ἄς οἱ τάλανες δημοδιδάσκαλοι ὑφίστανται ὑπὸ ἀμαθῶν καὶ βαναύσων καὶ φατριαστικῶν ἐφορευτικῶν ἐπιτροπειῶν καὶ παρέδρων καὶ εὐτελεστάτων κοιμητάρχισκων; Πρὸς τί νὰ διεκτραγωδήσωμεν ταῦτα πάντα; Ἡ μηχανὴ τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως κεῖται χαμαὶ παραλελυμένη ταχυτάτης δεομένη συνθέσεως.

Πρώτην φορὰν ἐλέγθη παρρησίᾳ ἐνώπιον τοῦ ἔθνους ἡ τοιαύτη φοβερὰ ἀλήθεια. Ἀξιεπαινον λίαν θεωροῦμεν τὸν ἐπὶ τῆς ὑπουργίας τοῦ κ. Δ. Βουλπιώτου διευθυντὴν τῆς τῶν δημοτικῶν σχολείων κ. Σπυρίδωνα Π. Λάμπρον διὰ τὸ θάρ-

ρος μεθ' οὗ ἐπραξεν τούτο, πρῶτος οὗτος ἐκδοῦς εἰς δημοσιότητα τοιαύτας ἐκθέσεις. Τὸ πρῶτον βῆμα πρὸς θεραπείαν τοῦ νοσοῦντος εἶνε ἡ διάγνωσις τοῦ νοσήματος. Ἡ διάγνωσις ἐγένετο καὶ τὸ δεινὸν νόσημα ἀναμένει τὰ φάρμακα. Τὸ ὑπουργεῖον, καθὰ ἐκ τῶν ἐκθέσεων ἐξάγεται, ἀποστείλαν ἐπιθεωρητὰς πρὸς ἐπιθεωρήσιν τῶν δημοτικῶν σχολείων, ἐνετείλατο αὐτοῖς νὰ μὴ ἀρκεσθῶσιν εἰς διεκτραγώδησιν τῆς ἀθλίας αὐτῶν καταστάσεως, ἀλλὰ νὰ ὑποδείξωσι καὶ τὰ κατ' αὐτοὺς μέσα τῆς θεραπείας. Προσεγῶς θέλομεν ἐξετάσῃ ὅποια μέτρα τινὲς αὐτῶν προτείνουσι πρὸς ἀνόρθωσιν τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως, τί ἐξ αὐτῶν ἐγένετο ἀπὸ τοῦ 1883 μέχρι σήμερον, τί εἶνε ἐν σχεδίῳ, καὶ τί εἶνε δυνατόν νὰ γείνη.

κ'

ΤΑ ΥΠΟΔΗΜΑΤΙΑ

(Ἐκ τῶν τοῦ Gustave Droz)

Ἐνθυμοῦμαι ὅτι προίαν τινὰ ἐξεληθὼν τοῦ διωματίου μου εἶδον ἐνώπιον τῆς θύρας, ὑπὸ τοῦ ὑπηρετοῦ παραταχθέντα, τὰ υποδήματά μου καὶ τὰ τοῦ μικροῦ μου παιδίου.

Τὰ τελευταῖα ταῦτα ἦσαν υποδήματα μετὰ δεμάτων, τετριμμένα πῶς ἐκ τῆς τραχείας ἐργασίας εἰς ἣν τὰ ὑπέβαλλε. Τὸ πέλμα εἶχεν ἐκλεπτυνθῆ πρὸς τ' ἀριστερά, μικρὰ δὲ ὅπῃ ἤπειλεῖτο εἰς τὸ ἄκρον τοῦ δεξιοῦ ποδός. Τὰ δέματα λυτὰ καὶ κουρασμένα ἐκρέμαντο ἐκαστέρωθεν. Ἐκ τῆς ὀγκώσεως τοῦ δέρματος εὐχερῶς ἐνοεῖτο ἡ θέσις τῶν δακτύλων, πᾶσαι δ' αἱ συνήθεις κινήσεις τοῦ μικροῦ ποδός εἶχον ἀφήσει ἔγνη διὰ πτυχῶν ἀνεπαισθητῶν ἢ βαθειῶν.

Διατί ἐτήρησα ταῦτα ἐν τῇ μνήμῃ μου; Ἄγνωσθ, τῇ ἀληθείᾳ, ἀλλὰ μοὶ φαίνεται ὅτι βλέπω εἰσέτι τὰ υποδήματά τοῦ προσφιλοῦς μικροῦ, τεθειμένα ἐκεῖ, ἐπὶ τοῦ τάπητος, παρὰ τὰ ἰδικά μου. Ἦσαν τὰ καθημερινὰ τοῦ υποδήματια, οἱ συμπαραστάται τῶν παιγνιδίων του. Ἦσαν ἀφωσιωμένα εἰς αὐτὸ καὶ μετεῖχον τόσον τῆς ὑπάρξεώς του, ὥστε διετήρουν κατὰ τι τοῦ τέκνου μου καὶ θὰ τ' ἀνεγνώριζον μεταξὺ χιλίων ζευγῶν. Δι' ἐμὲ εἶχον ἰδιαιτέραν τινὰ φυσιογνωμίαν, μοὶ ἐφαίνετο ὅτι ἀόρατος δεσμὸς τὰ συνέδεε πρὸς αὐτὸ καὶ δὲν ἠδυνάμην νὰ θεωρήσω τὸ μὴ εὐδιάγραφτον ἐτι σχῆμα αὐτῶν, τὴν κωμικὴν καὶ θελκτικὴν χάριν, χωρὶς νὰ ἐνθυμηθῶ τὸν μικρὸν τῶν κύριον καὶ νὰ ὁμολογήσω ὅτι τῶ ὁμοιάζον.

Πᾶν ὅτι, ἀπτεται τῶν νηπίων γίνεται καὶ αὐτὸ νηπίον πῶς καὶ λαμβάνει τὴν ἔκφρασιν τῆς ἀδεξίας καὶ ἀφελούς χάριτος, ἥτις προσιδιάζει εἰς αὐτὰ.

Παρὰ τὰ υποδήματια ἐκεῖνα, τὰ γελαστά, τὰ

φαιδρά, τὰ εὐθυμα, τὰ ζητούντα μόνον νὰ τρέξωσιν εἰς τοὺς ἀγρούς, τὰ υποδήματά μου ἐφαίνοντο τερατώδη, βαρέα, χονδροειδῆ, βλακώδη. Ἐκ τοῦ βάρους καὶ τοῦ ἀπογοητευμένου αὐτῶν ἤθους καταφαίνετο ὅτι ὡς πρὸς αὐτὰ ὁ βίος ἦτο σοβαρός, οἱ δρόμοι μακροὶ καὶ τὸ ὑποβασταζόμενον φορτίον βαρὺ.

Ἡ ἀντίθεσις ἦτο ζωηρὰ καὶ τὸ ἐκ ταύτης πόρισμα βαθύ· ἐπλησίασα εἰς τὰ υποδηματικά ἐκεῖνα ἡρέμα, ὅπως μὴδένα ἀφυπνίσω, διότι πάντες ἐκοιμῶντο ἐν τῇ οἰκίᾳ. Τὰ ἔψαυον, τὰ ἔστρεφον καὶ τὰ περιέστρεφον, τὰ ἐθεώρουν πανταχόθεν καὶ ἠσθανόμην θελκτικὸν μειδίωμα θάλλον ἐπὶ τῶν χειλέων μου...

Ἡ πατρικὴ ἀγάπη ἔχει, ὡς ἀγάπη, τὰς τρέλλας τῆς, τὰς ἀδυναμίας τῆς, εἶνε παιδαριώδης, ἢ πλήρης εὐγενείας, ἀλλ' ἐν οὐδεμίᾳ περιστάσει ἀναλύεται καὶ ἐξηγεῖται κατεχόμεθα ὑπ' αὐτῆς καὶ διευθυνόμεθα.

Ὁ ἄνευ ἀδυναμίας πατὴρ πρῶτος βαλέτω ἐπ' ἐμὲ τὸν λίθον· αἱ μητέρες θὰ μ' ἐκδικήσωσι.

Συλλογισθῆτε ὅτι τὸ μετὰ δεμάτων υποδήματιον ἐκεῖνο, τὸ τρυπημένον εἰς τὸ ἄκρον μοὶ ἐνεθύμιζε τὸν μικρὸν παχουλὸν τοῦ πόδα, καὶ ὅτι μυρία ἀναμνήσεις συνεδέοντο πρὸς τὸ ἀγαπητὸν ἐκεῖνο ποδαράκι.

Τὸ ἐφανταζόμην, τὸ μικρὸν μου, ὅτε ἔκοπτον τὰ νύχια του καὶ ἀνθίστατο σύρον τὰ μουστάκια μου καὶ ἐγάλα ἀκουσίως, διότι ἐγαργαλίζετο.

Τὸ ἐφανταζόμην ὅτε τὴν ἔσπεραν, πλησίον τῆς ἐστίας, ἐξέβαλον τὰ μικρὰ του περιπόδια.— Τί εὐθυμία ἦτο ἐκεῖνη!

Ἐλεγον ἐν... δύο... Καὶ αὐτὸ, περιτετυλιγμένον εἰς τὸν μακρὸν νυκτικὸν χιτωνίσκον του, τὰς χεῖρας ἔχων χωμένες εἰς τὰς μακροτάτας χειρίδας, ἀνέμενε μὲ ἀστράπττον βλέμμα, ἔτοιμον νὰ ἀνακαγχάσῃ, τὸ περίφημον τρία.

Τέλος μετὰ μυρίας βραδύτητας, μυρία πειράγματα τὰ ὅποια ἐξήπτον τὴν ἀνυπομονησίαν αὐτοῦ καὶ μοὶ ἐπέτρεπον νὰ ὑποκλέψω ἀπ' αὐτοῦ πέντε ἕξ φιλήματα, ἔλεγον: τρία.

Τὸ περιπόδιον ἐσφενδονᾶτο μακρὰν. — Τότε ἡ χαρὰ του δὲν εἶχεν ὄρα· ἀνετρέπετο ἐπὶ τοῦ βραχίονός μου καὶ αἱ γυναι κνημαὶ του ἐκινουῦντο εἰς τὸν ἀέρα. Ἀπὸ τὸ ὀρθάνοικτόν του στόμα, ἐν τῷ βάθει τοῦ ὁποῖου ἐβλεπε στίλβοντας τοὺς λευκοὺς μαργαριτσκοὺς του, ἐξήρχετο ἀδιάκοπος, ἠχηρὸς γέλως.

Ἡ μήτηρ του, γελώσα ὁμοίως, ἔλεγεν εἰς αὐτὸ μετὰ τινὰ στιγμῆν:

«Φθάνει, παιδάκι μου, φθάνει παιδά, θὰ κρυώσῃς, παιδάκι μου.

«Κράτησέ το δά... Δὲν κουράσθηκες ἀκόμη, διαβολάκι;

Ἦθελε νὰ μᾶς ἐπιπλήξῃ, ἀλλὰ δὲν ἠδύνατο ν' ἀνεύρῃ τὴν σοβαρότητα αὐτῆς ἐνώπιον τῆς

χαριτωμένης ξανθής εκείνης κεφαλής, ήτις εκλινεν επί του γόνατός μου.

« Η σύζυγός μου έλεγε θεωρούσά με:

— Είνε ανυπόφορο... Θεέ μου, τί παιδί!

« Άλλ' ένόουν ότι τούτο εσήμαινε:

« Κόττα τί ευμορφο, τί ζωηρό, τί ευτυχισμένο που είναι, τό παιδάκι μας, τό πλασματάκι μας, ό υίός των δυό μας!

Και πράγματι αξιολάτρευτον ήτο, τούλάχιστον τοιοῦτο τό έβλεπον.

Έκαμα πολύ φρόνιμα — δύναμαι νά τό εἶπω τώρα ότε έλευκάνθη ή κόμη μου — μή αφήσας νά μου διαφύγη οὐδ' ή ελαχίστη τών στιγμῶν τούτων χωρίς ν' απολαύσω αὐτῆς πληρέστατα. Πόσον λυπούμαι τούς γονεῖς, τούς μή γνωρίζοντας νά εἶνε πατέρες όσον τό δυνατόν συχνότερον, τούς μή γνωρίζοντας νά κυλιώνται εἰς τόν τάπητα, νά γίνονται άλογα τών παιδιῶν των, νά μιμῶνται τήν ύλακίην του κυνός και τόν βρυχηθμόν του λέοντος, νά δάκνωσι ισχυρῶς χωρίς νά προξενώσι πόνον, και νά κρύπτωνται όπίσω τών ανακλίντρων άλλά κατά τρόπον όπτε νά φαίνωνται.

Εἰλικρινῶς λυπούμαι τούς άτυχεῖς τούτους! Διότι ταῦτα δέν εἶνε εύάρεστοι παιδαριώδεις ένασχολήσεις, άλλά θελκτικαί απολαύσεις, αἱ γλυκύτεραι και άγνότεραι του βίου, διότι μετ' αὐτάς οὐδεμίαν έπαρίνουσι πικρίαν, ό δε απολαύσας αὐτῶν αἰσθάνεται έαυτόν καλλίτερον· εἶνε τεμάχια, ψιχία τῆς συκοφαντουμένης ευτυχίας, ήν πλείστοι μέμφονται ότι δέν ύπάρχει, διότι περιμένουσι νά πέση εἰς οὐρανόν μονοκόμματος, ως χρυσή ράβδος, έν ᾧ εὐρίσκειται εἰς τούς πόδας αὐτῶν, ως λεπτή κόνις. Συναγάγωμεν τούς μικρούς τούτους κόκκους και μή μεμφιμοιρῶμεν· εκάστη ήμέρα συνεπιφέρει τόν επιούσιον άρτον και τήν μερίδα τῆς ευτυχίας τῆς.

Βαδίζωμεν βραδέως, παρατηρῶμεν χαμαί, έρευνῶμεν περί ήμᾶς, εἰς πάσας τās γωνίας. Αὐτοῦ ή Πρόνοια κρύπτει πολλάκις τήν ευτυχίαν.

Γελοῖους άνέκαθεν έθεώρησα τούς ανθρώπους εκείνους, ότινες διανύουσι τόν βίον από ρυτῆρος ελαύνοντες, διεσταλμένους έχοντες τούς μυκτῆρας, ανήσυχα τὰ όμματα και τό βλέμμα άτενές πρός τόν όρίζοντα. Φαίνεται ότι δέν δύνανται νά ύπομείνωσι τό παρόν και όταν εἶπη τις πρός αὐτούς:

— Σταματήσατε μίαν στιγμήν, καταβῆτε από τόν ἵππον σας, πάρτε ένα ποτήρι απ' αὐτό τό ωραίο κρασί, ᾧς όμιλήσωμεν όλίγον, ᾧς γελάσωμεν όλίγον, ᾧς φιλήσωμεν τό παιδάκι σας!

— 'Αδύνατον, σᾶς αποκρίνονται. Με περιμένουν εκει πέραν. Έκει πέραν θά όμιλήσω· εκει πέραν θά πῶ ωραίο κρασί· εκει πέραν θά φιλήσω τό παιδί μου· εκει πέραν θά εἶμαι ευτυχής... εκει πέραν...» Καί όταν φθάσουν εκει πέραν άσθμαίνοντες, άπηυδηκότες, και άπαιτουγκραυγά-

ζοντες τό αντίτιμον τῶν μόχθων αὐτῶν, τό παρόν, γελῶν, λέγει πρός αὐτούς:

— Κύριε τό ταμεῖον εἶνε κλειστόν.

Τό μέλλον ύπισχεῖται — άλλά τό παρόν μόνον πληροῖν και πρέπει νά δεικνύηται τις νοήμων πρός τόν κρατοῦντα τās κλειδας του ταμεῖου.

Διατί νομίζετε ότι σᾶς εἰξηπάτησεν ή Πρόνοια;

Πιστεύετε, ότι έχει ευκαιρίαν, ή αγαθή αὐτη Πρόνοια, νά παραθέτη εἰς εκαστον έντελή ευτυχίαν, καλομαγειρευμένην, έντος χρυσῆς παροψίδος, και πρός επίμετρον νά παίξη και μουσικήν κατά τήν ὥραν του γεύματος πρός ψυχαγωγίαν σας; Τούτο έν τούτοις αξιούσι πολλοί τῶν ανθρώπων.

Δέον νά εἶμεθα λογικοί, ν' ανασκουμπώσωμεν τās χειρίδας ήμῶν, νά μεριμνήσωμεν ήμεῖς αὐτοί περί του φαγητοῦ ήμῶν και νά μήν άπαιτῶμεν τό παράπαν νά λάβη ό οὐρανός τόν κόπον νά εξαφρίση τό μαγειρεμά μας.

Ταῦτα πάντα διενουούμην τήν έσπέραν καθ' ήν εκράτουν τό παιδίον μου έν τῇ άγκάλῃ μου, και ή ύγρά και κανονική αὐτοῦ αναπνοή προσέψαυε τήν χειρά μου. 'Ανελογιζόμην τās ευτυχείς στιγμάς ᾧς μοι εἶχεν ήδη παράσχει και ήμην ευγνώμων πρός αὐτό.

— Τί άπλοῦν πράγμα εἶνε, έλεγον κατ' έμαυτόν, νά εἶνε κανείς ευτυχής! Μοῦ φαίνεται ότι δέν εἶνε άνάγκη νά ύπάγω εἰς τήν άκραν του κόσμου διά νά τήν εὐρω τήν ευτυχίαν.

Και ή σύζυγός μου τῆς αὐτῆς γνώμης ήτο, έμένομεν δε μακράς ὥρας συνδουλιζόντες τό πῦρ και συνομιλοῦντες περί τῶν συναισθημάτων ήμῶν.

— Σὺ φίλε μου, τό αγαπῆς διαφορητικά από έμέ τό παιδάκι μας, μοῖ έλεγε συχνά.— Οἱ πατέρες κάμνουν περισσοτέρους ύπολογισμούς από ήμᾶς... ή αγαπή των όμοιάζει με ανταλλαγῆν... 'Αγαποῦν όπως πρέπει τό παιδί των μόνον τήν ήμέραν κατά τήν όποίαν κολακευθῆ ή φιλαυτία των. 'Ο πατήρ εἶνε όσαν ιδιοκτητής. Εἰμπορεῖτε ν' αναλύσετε τήν πατρικήν αγαπήν, ν' ανεύρετε τās αίτίας και νά εἶπετε: 'Αγαπῶ τό παιδί μου διότι εἶνε τέτοιο και τέτοιο.

« Η μητρική όμως αγαπή εἶνε αδύνατον ν' αναλυθῆ· ή μητηρ δέν αγαπᾷ τό παιδί τῆς διότι εἶνε ωραῖον ή άσχημον, ευφυές ή άνόητον, διότι τῇ όμοιάζει ή δέν όμοιάζει πρός αὐτήν, διότι έχει τās κλίσεις, ή τās επιθυμίας αὐτῆς. Τό αγαπᾷ διότι δέν εἰμπορεῖ νά κάμη άλλως, διότι εἶνε άνάγκη.

« Η μητρική αγαπή εἶνε αἰσθημα έμφυτον εἰς τήν γυναῖκα.— Η πατρική αγαπή εἶνε αποτέλεσμα περιστάσεων. Εἰς τήν μητέρα εἶνε ως όρμέμφυτον, εἰς τόν πατέρα εἶνε ύπολογισμός του όποίου δέν έχει μεν συνείδησιν, εἶνε άληθές, άλλ' όπωςόποτε εἶνε αποτέλεσμα πολλῶν άλλων αἰσθημάτων... 'Ισως δέν τὰ έννοεῖς αὐτά, άνδρα μου.

— 'Α! βέβαια, άπήνησα πειραγμένος, τί θά 'πῆ, ήμεῖς οἱ άνδρες δέν έχομεν οὔτε καρδιά οὔτε σπλάγγνα... Εἶνε τερατώδη αὐτά που λέγεις!... Καί εκίνουν έν ταραχῇ τήν πυράγραν κρημνίζων τούς δαυλοῦς τῆς έστίας.

Έν τούτοις ή γυναῖκά μου έχει δικαίον, ώμολόγουν πρός έμαυτόν. 'Όταν παιδίον τι γεννᾶται, ή μητρική στοργή δέν δύναται νά συγκριθῆ πρός τήν πατρικήν. 'Η στοργή αὐτη εἶνε ήδη αγαπή. 'Η μήτηρ φαίνεται ως νά γνωρίζη πρό πολλοῦ τό αξιολάτρευτον εκείνο πλάσμα. 'Αμα εκβάλῃ τήν πρώτην κραυγήν αὐτοῦ νομίζεις ότι τό επανευρίσκει. «Αὐτό εἶνε!» λέγει. Καί τό λαμβάνει άνευ άμηχανίας, εἰς τούς δύο δε περιβάλλοντας αὐτό βραχίονας τό παιδίον εύρίσκει άνάλογον τῷ αναστήματι αὐτοῦ θέσιν και αποκοιμάται ευτυχῶς έν τῇ ὄϊ αὐτό παρασκευασθειση ταύτη φωλεᾷ.

Ποῦ λοιπόν εἰδιόχρη ή μητηρ τήν μητρότητα; που έμαθητεύσε; 'Ο άνήρ τούναντίον, άμα τῇ γεννήσει του παιδίου, αἰσθάνεται μεγάλην ταραχήν. 'Ο πρώτος κλαυθμηρισμός του μικροῦ όντος τόν συγκινεῖ· άλλ' έν τῇ συγκινήσει ταύτη ένυπάρχει περισσοτέρα εκπληξίς ή αγαπή. 'Η στοργή αὐτοῦ δέν εγεννήθη εἰσέτι. 'Η καρδιά του έχει άνάγκη νά εθισθῆ πρός τό νέον αἰσθημα.

Τό έργον του πατρός διδάσκεται, τῆς μητρός όμως οὐχί.

« Αν ό πατήρ εἶνε ήθικῶς άδέξιος όπως αγαπήσῃ τό νεογέννητον, όμολογητέον ότι εἶνε και φυσικῶς άδέξιος όπως εκδηλώσῃ πρός αὐτό τήν στοργήν αὐτοῦ.

Τρέμων, γελοῖως διαστρέφων τό σώμα αὐτοῦ, μετά βαρέος άγῶνος βαστάζει τό ελαφρόν εκείνο φορτίον. Φοβεῖται μή συντρίψῃ τό νήπιον, όπερ συναισθάνεται τούτο και κραυγάζει δι' ολης τῆς δυνάμεως τῶν πνευμόνων αὐτοῦ. Καταβάλλει μείζονα δύναμιν ό ταλαίπωρος, όπως σηκώσῃ τό τέκνον του όσης θ' άπητητετο όπως διαρρήξῃ θύραν. 'Αν τό άσπασθῆ, κεντᾷ αὐτό διά του γενείου αν τό εγγίσῃ, οἱ χονδροῖ του δάκτυλοι τῷ προξενουῦν πόνον. 'Όμοιάζει με άρκτον προσπαθοῦσαν νά βελονιάσῃ.

Και έν τούτοις ό πατήρ πρέπει ν' αγαπήσῃ τό τέκνον του, νά αἰσθανθῆ κλίσιν πρός τό νέον αὐτοῦ έργον, και νά μή μείνη ύπερ τό δέον άπειρος και σκαῖός ως νεοσύλλεκτος.

« Η φύσις επρονόησε περί τούτου και ό πατήρ προβιβάζεται όριστικῶς εἰς δεκανέα τήν ήμέραν καθ' ήν τό νήπιον ψελίσῃ τās πρώτας συλλαβάς:

« Όμολογητέον ότι εἶνε γλυκύτερον τό πρώτον εκείνο του παιδίου ψέλλισμα, και τό μπᾶ... μπᾶ... όπερ τό μικρόν ψιθυρίζει κατ' άρχάς εἶνε θαυμασίως εκλελεγμένον όπως τόν συγκινήσῃ. Δέν εἶνε παράδοξον ότι ή πρώτη του ανθρώπου λέξις εκφράζει ακριβῶς τό βαθύτερον και τρυφερότερον πάντων τῶν αἰσθημάτων;

Συγκινητικόν όμοίως δέν εἶνε ότι τό δυστυχές νήπιον εύρίσκει μόνον του τήν λέξιν ήτις μέλλει εκάπαντος νά συγκινήσῃ εκείνον, οὔτενος έχει περισσοτέραν άνάγκην: 'Η λέξις εκείνη σημαίνει:

— « Εἶμαι ιδιόν σου, αγαπά με, κάμε μου θέσιν εἰς τήν καρδίαν σου, άνοιξέ μου τήν άγκάλῃν σου· τό βλέπεις, δέν ξεύρω άκόμη πολλά πράγματα· μόλις ήλθα εἰς τόν κόσμον, άλλά σε συλλογίζομαι από τώρα, εἶμαι τῆς οικογενείας σου, θά τρώω εἰς τό τραπέζι σου, και θά φέρω τό όνομά σου... μπα... μπα... μπα... μπα!»

Διά μιᾶς άνευρε τήν θελκτικωτάτην τῶν κολακειῶν. Δίαν τεχνήντως εἰσέρχεται εἰς τόν κόσμον.

'Α! τό άγγελάκι μου! μπᾶ... μπᾶ... μπᾶ... μπᾶ... 'Ακούω άκόμη τήν διατάζουσαν μικράν φωνήν του, βλέπω άκόμη τὰ δύο κοράλλινα χείλη του ανοιγόμενα και κλειόμενα. 'Απετελοῦμεν κύκλον περί αὐτό γονυπετεῖς όπως φθάσωμεν εἰς τό ὕψος του. Τῷ έλεγον οἱ περί έμέ:

— Πάλι! Πάλι! 'πές μας που εἶνε ό μπαμπᾶς.

Και αὐτό, πρός μεγίστην πάντων αγαλλίασιν μοῖ έτεινε τούς βραχίονας στρέφων συγχρόνως πρός έμέ και τούς οφθαλμούς.

'Ενηγκαλίσθη θερμότατα αὐτό και ήσθάνθη ότι δύο δάκρυα με ήμποδίζον νά όμιλήσω.

'Από τῆς στιγμῆς εκείνης εἶγενα πατήρ.

K.

Ο ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΧΟΛΕΡΑΣ

ΠΡΟΦΥΛΑΚΤΙΚΟΣ ΕΜΒΟΛΙΑΣΜΟΣ

του Ιατροῦ Φερράν

Έν τῇ αἰθούσῃ τῆς Ιατρικῆς 'Ακαδημίας τῶν Παρισίων, έν μέσῳ εκτάκτου συνωθήσεως πλήθους, ό Ιατρός Βρουαρδέλ άνεκοίνωσε τήν πρός τόν 'Υπουργόν τῆς Παιδείας εκθεσιν αὐτοῦ, έν ἣ αναγράφονται τὰ τῆς άποστολῆς αὐτοῦ εἰς 'Ισπανίαν μετά δύο έτέρων Ιατρῶν πρός εξέτασιν τῆς υπό του δόκτορος Φερράν ανακαλυφθεισης μεθόδου πρός θεραπειάν τῆς χολέρας. 'Ο δόκτωρ Φερράν ήρνήθη νά ανακοινώσῃ εἰς τούς Ιατροῦς τῆς Γαλλικῆς άποστολῆς τούς έν χρήσει παρ' αὐτῷ τρόπους πρός καλλιέργειαν του χολερικου ἰου, και συνήνεσε μεν νά εξετάσωσι τās παρασκευᾶς ταύτας έν τῷ έργαστηρίῳ του, νά παρασταθῶσιν εἰς τούς έμβολιασμούς και νά βεβαιωθῶσι περί τῶν αποτελεσμάτων, άλλά δίχως οὐδε σταγῶν εκ του παρασκευαζομένου υπ' αὐτοῦ ἰου νά εξέλθῃ του έργαστηρίου του. « Έάν θέλετε νά γνωρί-

σητε τὸν τρόπον τῆς θεραπείας μου, εἶπεν ὁ δόκτωρ Φερράν πρὸς τοὺς Γάλλους συναδέλφους του, εἶπέτε μου ὑπὸ τίνος ὄρους ὁ ὑπουργὸς ὑμῶν δέχεται νὰ γείνη κάτοχος τοῦ μυστικοῦ μου.»

Ὁ Ἴσπανὸς ἰατρὸς μεγάλα παράπονα ἐξήνεγκε κατὰ τῆς ἀχαριστίας καὶ τῶν καταδιώξεων τῆς κυβερνήσεως τοῦ τόπου του.

« Ἡμῖν διατεθειμένος, εἶπε, νὰ ἀποκαλύψω εἰς τὴν πατρίδα μου τὸ μυστικόν μου· ἀλλὰ νομίζω ὅτι δὲν δικαιούμαι πλέον τοιαύτην θυσίαν, μετὰ τὰς ἐνοχλήσεις καὶ τὰς περιφρονήσεις, ἃς ὑπέστην. Ἐὰν ἐφέροντο πρὸς ἐμέ, ὡς πρὸς τὸν Κὼχ καὶ τὸν Παστέρ ἐν Γερμανίᾳ καὶ Γαλίᾳ, θὰ ἐπραττον ὡς ἐκεῖνοι, οἵτινες θαυμάσιως ἀντημεφίθησαν καὶ ἐτιμῆθησαν, ἐν ᾧ ἐγὼ ἐν Ἰσπανίᾳ δὲν εὗρον ἢ ἀδικίαν καὶ ἔχθραν.»

Τοὺς Γάλλους ἰατροὺς ἐδέξατο, ἐπὶ τίτλῳ συναδέλφων, ὁ Φερράν ἐν τῷ ἐργαστηρίῳ του, λίαν πτωχῶς διακεκοσμημένῳ, ἄνευ συσκευῶν καὶ ζώων πρὸς ἐκτέλεσιν πειραμάτων, καὶ μόνον περιέχοντι ἀνεπαρκῆ τινα ὄργανα. Ἐξέθηκε πρὸς αὐτοὺς ὅτι, τοῦ ἐπιστημονικοῦ ἔργου του περατωθέντος, δὲν ἀσχολεῖται σήμερον εἰ μὴ περὶ τὴν παρασκευὴν τοῦ προφυλακτικοῦ ὑγροῦ καὶ τὴν πραγματοποιήσιν τῶν ἐμβολιάσεων. Ἐνώπιον αὐτῶν ὁ δόκτωρ ἐμβολίασεν εἴκοσιν ἄτομα. Ἡ ἔνεσις γίνεται ἐκ τῶν κάτω πρὸς τὰ ἄνω, διὰ μιᾶς ἀμυγῆς· οἱ ἐμβολιαζόμενοι δὲν καταλαμβάνονται ὑπὸ ἐμετῶν οὔτε ὑπὸ διαρροίας, οὐδ' ἐν τῷ αἵματι καὶ τοῖς ἀπορρίμμασιν αὐτῶν παρουσιάζονται νοσηρὰ φαινόμενα. Τὴν ἐπαύριον τοῦ ἐμβολιασμοῦ οἱ εἴκοσιν ἐμβολιασθέντες οὐδὲν σύμπτωμα νόσου παρουσιάζον. Πᾶν ὅ,τι δύναται τις θετικῶς νὰ εἴπῃ ἐπὶ τοῦ παρόντος περὶ τῶν ἐμβολιάσεων, εἶνε ὅτι αὗται εἰσὶν ἀβλαβεῖς.

Ὁ Βρουαρδέλ καὶ οἱ σὺν αὐτῷ προσεπάθησαν νὰ ἐξακριβώσωσι τὰ τοῦ προφυλακτικοῦ ἀποτελέσματος τῶν ἐμβολιάσεων. Συνεκέντρωσαν τὰς ἐρεῦνας των ἐπὶ τῆς πόλεως Ἀλσίρας καὶ τῶν περιχώρων τῆς, ἀλλὰ προσέκρουσαν κατ' ἀνυπερβλήτων προσκομιμάτων, ἐνεκα τοῦ ἀδυνάτου τῆς στατιστικῆς ἐν Ἰσπανίᾳ, ἐνθα ὁ ἀκριβὴς ἀριθμὸς τῶν κατοίκων διαμένει ἄγνωστος. Ἡ Ἀλσίρα λέγεται ὅτι ἔχει 16,000 κατοίκους, ἀλλὰ πράγματι δὲν δύναται νὰ ἔχῃ ὀλιγωτέρους τῶν 23,000. Καθ' ἃ γενικῶς ὑπολογίζεται ἐν Ἀλσίρᾳ, μεταξὺ τῶν μὴ ἐμβολιασθέντων συνέβησαν 374 κρούσματα χολέρας καὶ 169 θάνατοι, ἐνῶ μεταξὺ τῶν ἐμβολιασθέντων 37 κρούσματα καὶ 7 θάνατοι. Ἀναφέρονται καὶ ἄλλαι πρὸς τούτους στατιστικαί, ἀλλ' ὄχι περισσώτερον ἐξηκριβωμέναι καὶ σημαίνουσαι.

Ἐν συνόλῳ, συμπεραίνει ὁ Βρουαρδέλ, δὲν ἀπεδείχθη ἔτι ἢ προφυλακτικὴ ἀξία τῆς ἀνακαλύψεως τοῦ δόκτωρος Φερράν. Ἐν τούτοις φρονοῦμεν ὅτι ἡ μέθοδος τῆς παρασκευῆς τοῦ

ιοῦ θέλει παραμείνει ὡς μία τῶν γονιμωτάτων ἀνακαλύψεων τοῦ αἰῶνος τούτου. Ἀλλὰ πρέπει ἐξ ἴσου νὰ ἀποφεύγωμεν τὴν ὑπερταύτην πρόληψιν τῶν μὲν, καὶ τὴν πρὸς ταύτην ἀντιπάθειαν τῶν ἄλλων. Πρὶν ἢ μετενεχθῆ ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου ὁ καλλιεργηθεὶς ἴσος, ἀναγκαῖον νὰ ἀχθῆ ἡ μέθοδος εἰς τὴν ἐντέλειαν καὶ νὰ μὴ ὑπάρχῃ πλέον οὐδεμία ἀμφιβολία περὶ τῶν δυνατῶν ἢ σταθερῶν ἀποτελεσμάτων τοῦ ἔργου. Φρονοῦμεν ὅτι ὁ δόκτωρ Φερράν εἰσήλθε λίαν προῶρως εἰς τὸ πρακτικόν μέρος τῆς ἐνεργείας του.»

ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΟΥ ΘΑΝΑΤΟΥ

Ὁράννα Χατζηδημητρίου.

Τάνθη καὶ τὰ τραγούδια, χαρούμενα στολίδια,
Ποῦ λευγαρόνει ὁ κόσμος ἔσθην καθεμιά χαρά του,
Βαπτίζονται ἔτὸ δάκρυ καὶ γίνονται τὰ ἴδια
Στολίδια τοῦ θανάτου.

Ἐγὼ, πῶχῳ γιὰ πάντα τῆς λύρας μου σκοπὸ
Τῆ νιότη μετ' τὴ χάρι μαζί ἀδελφωμένη,
Καὶ πῶς ἔμωρῳ τραγοῦδι θλιμμένο νὰ μὴν ἔπω
Στὴν κόρη ποῦ πεθαίνει;

Κοντὰ ἔ τὰ τόσα τάνθη, ποῦ σὲ νεκροστολίζουν
Καὶ ξεψυχοῦν μαζί σου ἔ τὸ τάφος σου τὸ χῶμα
Τὰ χεῖλη μου στολίδι δικό τους σοῦ χαρίζουν
Κ' ἓνα τραγοῦδι ἀκόμα.

Ἄλλοίμονοι ἂν ἔμπορῶσε ἔποιον κανεὶς πονεῖ
Μὲ λίγα μοιρολόγια νὰ τὸν νεκρανασταίνῃ,
Ἀμέτρητοι θὰ ἦταν ἔ τὸν κόσμο οἱ ζωντανοὶ
Καὶ λίγοι οἱ πεθαμένοι.

Ἄν δὲν ἔμπορῶ μετ' λόγια γλυκὰ καὶ μαγεμμένα
Ζωὴ νὰ ἐναδῶσῳ ἔ τὸ πεθαμένο σῶμα,
Ἀκτίνες νὰ χαρίσω ἔ τὰ μάτια τὰ σβυσμένα,
Κι' ἀνασασμὸ ἔ τὸ στόμα,

Ἡ λύπη μου ἄς πάρῃ τῆς μάννας τῆ φωνή
Καὶ ἄν παιδί, ποῦ τῶχουν μετ' χάρδια ἀποκοιμίσῃ,
Τὸ θλιβερὸ τραγοῦδι ναννάρισμ' ἄς γενῆ
Γιὰ νὰ σε νανναρίσῃ!

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΡΟΣΙΝΗΣ

Ὅταν ἀπὸ τοῦ ὑψηλοῦ του βάρους καταπέσῃ χαμαὶ ἀνδριάς, τότε μάλιστα βλέπει ὁ κόσμος πόσον μέγας ἦτο . . . Ὅταν πέσωιν οἱ κατέχοντες μεγάλα ἀξιώματα, τότε μάλιστα βλέπει ὁ κόσμος πόσον μεγαλύτεροι παρ' ὅ,τι ἦσαν ἐφάνοντο.

Ἐπερβολικὸς φόγος διασρασεῖ μόνον, ἀλλ' ἀνεπαρκὴς ἔπαινος παροργίζει.

Ἡ ἀδιαφορία εἶνε τὸ χάσμα τῆς καρδίας· δυσκόλως κρύπτεται καὶ εἶνε μεταδοτικὴ.